

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ
КОНДРАТЮКА

Факультет філології, психології та педагогіки

Кафедра германської філології та перекладу

Рекомендовано до захисту

Протокол засідання кафедри № _____

від « _____ » _____ січня _____ 2025 р.

Завідувач кафедри Воробйова О.С.

(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

На здобуття освітнього ступеня “Магістр”

Порівняльний аналіз перекладу ідіом і прислів’їв у різних мовах: вивчення відмінностей у передачі народної мудрості та культурних концепцій через переклад

Виконавець:

Студент(ка) 6 курсу, групи 601-ФФ

Єремченко Ольга Володимирівна _____

(прізвище, ім’я, по-батькові)

Керівник роботи:

Безугла Лілія Ростиславівна

д. філол. наук, професор

(прізвище, ім’я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Рецензент: к. пед. Н., доцент, доцент кафедри

іноземних мов з латинською мовою та

медичною термінологією ПДМУ Сліпченко

Л.Б.

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою: _____

кількість балів: _____

Підпис керівника _____

Полтава – 2025

РЕФЕРАТ

Обсяг: 96 сторінок.

Кількість таблиць: 2.

Кількість джерел: 158.

Додатки: 4.

Об'єкт дослідження: 200 прикладів вживання англійських і німецьких ідіом і прислів'їв та їх перекладів українською мовою.

Мета: визначити особливості перекладу англійських і німецьких ідіом і прислів'їв українською мовою за допомогою міжмовних перекладацьких трансформацій.

Методи дослідження: метод текстового пошуку з подальшим узагальненням отриманих результатів; описовий метод, який включає прийоми зіставлення, узагальнення, класифікації і лінгвістичної інтерпретації; структурний метод, який включає виділення структурних ознак і характерних особливостей; метод комплексного аналізу для визначення лексико-граматичних особливостей перекладу тощо.

Наукова новизна: англійські і німецькі ідіоми і прислів'я настільки багатогранні, що деякі аспекти потребують додаткового висвітлення, що може сприяти більш поглибленому розумінню суті цих явищ.

Сфера застосування: перекладознавчі дослідження.

Рекомендації щодо використання результатів роботи: результати теоретичного і практичного досліджень можуть бути використані на спецкурсах і семінарах з перекладознавства, лексикології, граматики вищезазначених іноземних мов, сучасного мовознавства та для написання різних дослідницьких робіт тощо.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: ФРАЗЕОЛОГІЗМ, ІДІОМА, ПРИСЛІВ'Я, ПРИКАЗКА, МІЖМОВНИЙ ПЕРЕКЛАД, ПЕРЕКЛАДАЦЬКА ТРАНСФОРМАЦІЯ, ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ, АДЕКВАТНІСТЬ ПЕРЕКЛАДУ.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

досл. – дослівне значення

звуж. – звужене значення

сучас. – сучасне значення

розшир. – розширене значення

табл. – таблиця

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДІОМ І ПРИСЛІВ'ІВ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ	8
1.1 Визначення понять «ідіома» та «прислів'я» з точки зору сучасних дослідників	8
1.2 Типологічні та функційні особливості ідіом та прислів'їв	26
1.3 Особливості походження та сфери вживання ідіом та прислів'їв	31
РОЗДІЛ 2 СПЕЦИФІКА ПЕРЕДАЧІ НАРОДНОЇ МУДРОСТІ ТА КУЛЬТУРНИХ КОНЦЕПЦІЙ ЧЕРЕЗ ПЕРЕКЛАД	39
2.1 Культурологічні проблеми перекладу	39
2.2 Особливості передачі рідною мовою народних висловлювань за допомогою міжмовних перекладацьких трансформацій	45
2.3 Кількісне застосування різних типів перекладацьких трансформацій під час перекладу	63
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	85

ВСТУП

Передача народної мудрості і культурних концепцій через переклад завжди вважалася одним із найскладніших видів перекладу, оскільки відмінності у різних мовах та культурах створюють значні проблеми під час перекладу текстів, що містять у своїй структурі ідіоми і прислів'я.

Темою диплоної роботи є порівняльний аналіз перекладу ідіом і прислів'їв у різних мовах: вивчення відмінностей у передачі народної мудрості та культурних концепцій через переклад (українська, англійська та німецька мови).

Об'єктом дослідження роботи виступають 200 прикладів вживання англомовних і німецькомовних ідіом і прислів'їв та їх переклади українською мовою.

Предметом дослідження виступає порівняльний аналіз перекладу англійських і німецьких ідіом і прислів'їв та їх українських відповідників за допомогою міжмовних перекладацьких трансформацій.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що англійські і німецькі ідіоми і прислів'я настільки багатогранні, що деякі аспекти потребують додаткового висвітлення, що може сприяти більш поглибленому розумінню суті цих явищ. До теми перекладу зазначених явищ зверталось багато дослідників, вони розглядалися й аналізувалися в різноманітних аспектах, проте, незважаючи на те, що багато досліджень було присвячено цій темі, англійські і німецькі ідіоми і прислів'я настільки багатогранні, що деякі аспекти, як вже зазначалося, потребують додаткового висвітлення.

Мета роботи полягає у визначенні особливостей перекладу англійських і німецьких ідіом і прислів'їв українською мовою за допомогою різних типів міжмовних перекладацьких трансформацій.

Актуальність теми дослідження зумовлена різноманітними підходами та методами дослідження особливостей перекладу іншомовних ідіом і прислів'їв рідною мовою за допомогою міжмовних перекладацьких трансформацій. Це

свідчить про цікавість, яку вони викликали і продовжують викликати у вітчизняних та зарубіжних дослідників. Оскільки однією з важливих проблем перекладу є відмінність у граматичних структурах англійської, німецької і української мов, то перекладач повинен досконало володіти мовами, знати їх стилістичні особливості та культурні нюанси та мати неабиякий талант, щоб не спотворити оригінал, і, навпаки, зробити його більш доступним та зрозумілим для реципієнтів.

Практичним матеріалом дослідження слугують 200 прикладів вживання англійських та німецьких ідіом і прислів'їв та їх переклад українською мовою.

Теоретичним матеріалом дослідження слугують праці вітчизняних і зарубіжних дослідників, які займалися дослідженням ідіом і прислів'їв та проблемам їх перекладу з однієї мови на іншу.

Теоретична значущість роботи полягає в тому, що результати дослідження ролі міжмовних перекладацьких трансформацій під час перекладу англійських і німецьких ідіом і прислів'їв поглиблюють загальні уявлення про лексичну, граматичну і стилістичну специфіку їх перекладу на українську мову і робить вагомий внесок у розвиток вивчення міжмовних перекладацьких перетворень, якими є перекладацькі трнсформації.

Практична цінність роботи полягає в тому, що результати теоретичного і практичного досліджень можуть бути використані на спецкурсах і семінарах з перекладознавства, лексикології, граматики та стилістики англійської мови, сучасного мовознавства та для написання різних дослідницьких робіт тощо.

Відповідно до мети дипломної роботи визначено наступні **завдання**, які першочергово потрібно виконати для розкриття теми:

- ✓ дослідити поняття «ідіома» та «прислів'я» з точки зору сучасних дослідників;
- ✓ розглянути типологічні та функційні особливості ідіом та прислів'їв;
- ✓ визначити особливості походження та сфери вживання ідіом та прислів'їв;

- ✓ розглянути культурологічні проблеми перекладу;
- ✓ дослідити особливості передачі рідною мовою народних висловлювань за допомогою міжмовних перекладацьких трансформацій;
- ✓ здійснити кількісний підрахунок застосування різних типів перекладацьких трансформацій під час перекладу англомовних і німецькомовних ідіом і прислів'їв на українську мову.

У роботі використовуються наступні **методи дослідження**: метод текстового пошуку з подальшим узагальненням отриманих результатів; описовий метод, який включає прийоми зіставлення, узагальнення, класифікації і лінгвістичної інтерпретації; структурний метод, який включає виділення структурних ознак і характерних особливостей; метод комплексного аналізу для визначення лексико-граматичних особливостей перекладу тощо.

Структура дипломної роботи визначається її метою та поставленими в ній завданнями. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У першому розділі визначається поняття «ідіома» та «прислів'я» з точки зору сучасних дослідників; розглядаються типологічні та функційні особливості ідіом та прислів'їв та визначаються особливості їх походження та сфери вживання.

У другому розділі розглядаються культурологічні проблеми перекладу; досліджуються особливості передачі рідною мовою народних висловлювань за допомогою міжмовних перекладацьких трансформацій; здійснюється кількісний підрахунок застосування різних типів перекладацьких трансформацій під час перекладу;

У висновках наводяться результати теоретичного і практичного досліджень.

У списку використаних джерел міститься перелік робіт вітчизняних та зарубіжних дослідників, що нараховує 158 одиниць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІДИОМ І ПРИСЛІВ'ЇВ В СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ

1.1 Визначення понять «ідіома» та «прислів'я» з точки зору сучасних дослідників

Мова – це скарбниця національних культурних цінностей, що пов'язані з загальною самосвідомістю, самозбереженням та розвитком народу як етносу. У мові яскраво відображаються різноманітні сторони життя людей, їхні звичаї, традиції, історія та національний характер, а саме, менталітет лінгвокультурної спільноти. Як вважає німецький мовознавець В. фон Гумбольдт, будь-яку національну мову можна розуміти як цілісну мовну картину світу, тобто певним чином побачений очима етносу світ [24, с. 46]. У свою чергу дослідження мовної картини світу будь-якого етносу дає змогу зрозуміти та пізнати культуру, традиції, ментальність окремого народу. На сучасному етапі розвитку мовознавства особливе значення має вивчення мовної картини світу саме через фразеологію. Узагальнюючи дослідження мовознавців з проблем вивчення фразеології, можемо узагальнити наступні сфери, що вона вивчає: ідіоматичність поєднань, зв'язаність значення, клішованість мови, стиль автора або напрямку, пареміологію, афористичність, цитатність мови.

Як зауважують В. О. Майковська і М. С. Прокопець, стійкі словосполучення відбивають неповторний склад мислення та невідтворювані його особливості, а також уособлюють норму словосполучення, для кожної національної мови – свою, тобто яскраво своєрідну та особистісну [52, с. 100].

Проблема визначення терміна «ідіома», незважаючи на її досить тривале вживання в лінгвістичних працях, досі залишається однозначно не вирішеною. Зміст та обсяг значення зазначеного поняття все ще не отримали чіткої та єдиної дефініції та, як і раніше, залишаються предметом постійних дискусій у сучасній та зарубіжній лінгвістиці. Немає єдності думок щодо термінологічної фіксації

одиниць, які у різних концепціях називають «фразеологізмами», «фразеолексемами», «фразеосполученнями», «фраземами», «фразеологічними зворотами», «фразеологічними одиницями», «ідіомами», «ідіоматизмами» тощо, тобто проблема єдиних чітких дефініцій не вирішена і з цього питання триває полеміка.

Дослідниці В. О. Майковська і М. С. Прокопець говорять про те, що фразеологізми є невід'ємним атрибутом національної культури, що відображає особливості національного світобачення. Вони забезпечують розвиток культурно-національної свідомості народу, ідентифікують його, формують особливості національного бачення світу. Таким чином, фразеологія є важливим елементом і невід'ємною частиною мовної картини світу [52, с. 100]. Слід зазначити, що як самостійна лінгвістична дисципліна фразеологія виникла на початку ХХ століття. Французький лінгвіст Ш. Баллі вважається засновником теорії фразеології, оскільки він вперше систематизував поєднання слів у своїй книзі “Linguistique générale et linguistique française” [86], в яку він включив розділ про фразеологію. Саме праця Ш. Баллі стала базовою у формуванні цієї науки фразеології, в якому вигляді вона складалася протягом кількох десятиліть у сфері не тільки французького, але й німецького мовознавства. В рамках європейської традиції чітко визначено об'єкт дослідження – фразеологічні одиниці, на яких зосереджено увагу, а вивчення ідіом входить до фразеології. У свою чергу у західноєвропейському та американському мовознавстві фразеологія не виділялася у особливий розділ лінгвістики.

О. О. Мишак звертає увагу на те, що термін «ідіома» походить від давньогрецького слова *idiōma*, що означає «особливість, своєрідність» [56, с. 187]. Виходячи із відомого у лінгвістиці широкого розуміння ідіоматичності, дослідник допускає різноманітні способи співвідношення загального значення одиниці і значень компонентів, які її утворюють, а також той чи інший тип варіювання самих компонентів. Тобто, ідіоматичність (здатність бути ідіоматичним) надається у вигляді шкали, на крайніх межах якої розташовуються одиниці, які значною мірою розрізняються за ступенем усталеності, характером

співвідношення їх загального значення і значень компонентів, що їх утворюють [56, с. 189]. Відповідно до існуючих традицій і трактування, поняття «ідіома» може охоплювати як відносно невелику частину одиниць мови, так і досить значні мовні пласти. Під ідіоматикою, відповідно, розуміється вчення про ідіоми, а також сукупність ідіом конкретної мови. Під ідіоматикою, втім, не слід розуміти лише різні фразеологізми, прислів'я і приказки. Існує також інше значення терміна «ідіома»: особливий стиль або характер (наприклад, ідіома письменника В. Шекспіра, Е. Ремарка тощо). Англійський лінгвіст Л. Сміт першим ввів в лінгвістику саме поняття «ідіома» для позначення граматичної структури сполучень, характерних саме для англійської мови, значення яких часто неможливо пояснити з точки зору граматики та логіки [128]. За визначенням Й. Бар-Хіллела, ідіоматичним можна вважати такий вираз мови-джерела, жоден з варіантів перекладу якого на іншу мову не буде відповідним [87]. У свою чергу У. Чейф досліджує таке поняття, як ідіоматичність – властивість одиниць мови (слів, словосполучень, речень), що полягає в нерозкладності їх значень на значення одиниць, які виокремлюються в їх формальній будові, і відповідно в неможливості звести значення цілого до значень частин в їх структурно-семантичному зв'язку [94, с. 109].

В цілому, в англо-американській традиції вивчення ідіом не виноситься в окрему галузь, а описується в рамках граматики, стилістики, щодо лексичної семантики, теорії метафори, синтаксису та проблеми сполучуваності слів, а також у рамках практичного викладання. Незважаючи на велику кількість словників та довідників з ідіоматики, створених в англо-американській традиції, теоретична розробка проблеми значно відстає від лексикографічної практики. Початок теоретичного вивчення ідіом в англо-американській традиції стартує з робіт з Г. Світа “A new English grammar, logical and historical” [130]. Головною характеристикою цього періоду для англо-американської традиції вивчення ідіом є досить широке охоплення мовного матеріалу. Критерієм виділення ідіом служить, насамперед, національна своєрідність, хоча у пізніших виданнях утворюється вузьке розуміння ідіоми як висловлювання, значення якого

виводиться із значення елементів. В англо-американській традиції під ідіомою на практиці стали розуміти будь-який образний вираз, що має національну своєрідність (словосполучення, прислів'я, приказки, вигуки, деякі кліше і навіть звуконаслідувальні слова). Теоретичне визначення ідіоми в підручниках з лексичної семантики зводиться до наступного: «ідіома – вираз, значення якого не виводиться зі значень його складових частин». На підставі цього ми можемо зробити висновок, що в англо-американській традиції (у доробках Г. Світа “Words and idioms; studies in the English language” [131], Є. Бар-Хіллела The Treatment of «idioms» by a Translating Machine” [87], У. Вайнрайха “Problems in the Analysis of Idioms” [133], Б. Фрейзера “Idioms within a Transformational Grammar” [104], Ч. Хоккета “The Origin of Speech” [111], У. Чейфа “Idiomatycity as an Anomaly in the Chomskyan Paradigm” [94], А. Маккая “Idiom Structure in English” [121], В. МакМорді “English idioms and how to see them” [122], Ч. Фернандо “On Idiom: Critical Views And Perspectives” [102], Ф. Палмера “Semantics: A New Outline” [124]), широке трактування поняття «ідіома» та практиці протиставлене вузькому трактуванню в теорії. На відміну від розрізнених досліджень з ідіоматики в рамках англо-американської традиції, фразеологія як напрямок характеризується високим рівнем теоретичної розробки проблематики, системністю, власним понятійним апаратом і класифікаціями, ретельністю структурування матеріалу, що вивчається, і великою практичною (лексикографічною і перекладознавчою) цінністю. У рамках англо-американської традиції створено багато цінних словників та довідників з ідіоматики, але теоретична розробка проблеми загалом відстає від лексикографічної практики. Окремі теоретичні роботи в цій галузі не склалися в єдину теорію, хоча серед них є цікаві і глибокі праці, що заслуговують на пильну увагу.

В роботі І. Гаврилової [14] зазначається, що дослідження фразеології в німецькому мовознавстві бере свій початок із виходом у XVI–XVII ст. низки збірок німецькою та латинською мовами: А. Агрикола “Dreyhundert gemeuner Sprichwörter, der wir Deutschen uns” [85], Г. фон Фаллерслебена “Die älteste

deutsche Sprichwörterammlung [99]. Найвизначнішою працею першої половини ХХ століття вважається “Deutsche Sprichwörterkunde” Ф. Зейлера [130]. У роботі мовознавець спробував не тільки продемонструвати фразеологічне багатство німецької мови, але й проаналізувати структуру та семантику таких розрядів фразеології, як прислів'я, приказки, парні сполуки слів, а також джерела їх походження. На особливу увагу заслуговує праця В. Фрідеріха “Moderne deutsche Idiomatik” [108], яку вважають найбільшим досягненням сучасної німецької лексикографії, в якій автор прагнув відмежувати фразеологічні одиниці від інших стійких словосполучень. Помітний внесок у німецьке мовознавство також зробила праця “Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache” В. Фляйшера [106], який основними критеріями фразеологічності виділяв лексикалізацію й ідіоматизацію.

У свою чергу Ч. Фернандо звертає увагу на процес ідіоматизації в англійській мові, як на один з потужних процесів, що призводять до поповнення системи фразеологізмів сучасної англійської мови. Ідіоматизація виступає результатом змін семантичних, синтаксичних і прагматичних характеристик мовної одиниці. Вона призводить до змін у системі класифікаційних рангів сучасної англійської мови, поповнюючи проміжну зону «слово – словосполучення». Новостворені ідіоми вживаються в обмеженій кількості дискурсів і мають яскраво виражене розмовно-побутове забарвлення [102, с. 45].

За визначенням Ч. Фернандо, ідіоматика – це збірне поняття для всіх видів фразеології, загальними властивостями яких є наступне:

1. Тісна спаяність компонентів сталого словосполучення у семантичному відношенні, тобто повна або часткова втрата ними самостійної значущості і розчинення у єдиному сенсі синтаксичного цілого.
2. Стійкість або стабільність форми.
3. Наявність емоційного, експресивного забарвлення внаслідок відчутного перенесення значення або образності фразеологічної одиниці (за винятком тих виразів, де образність і перенесення значення повністю втрачені у даний період мовного розвитку [102, с. 30]).

Виходячи з вищезазначеного, Ч. Фернандо до ідіоматики відносить наступні групи фразеології:

1. Власне ідіоми. Це абсолютно неподільні і нерозкладні стійкі поєднання, значення яких не виводиться із лексичного складу їх компонентів. У минулому це вільне словосполучення, яке у ході розвитку втратило конкретне первісне значення і перетворилося на стійке фразеологічне сполучення з новим, більш широким переносним значенням. Первісне значення таких одиниць може бути встановлено лише за допомогою етимологічного аналізу [102, с. 31-34]. Наведемо деякі приклади [137; 138; 141; 143]:

- *Hamlet without the prince of Denmark* – Гамлет без принца датського, тобто щось позбавлене власної суті;
- *The observed of all observers* – центр загальної уваги;
- *With half a heart* – неохоче;
- *Like grim death* – відчайдушно, щосили;
- *Play with loaded dice* – шахраювати, обманювати, водити за ніс;
- *Draw a blank* – зазнати невдачі, закінчитися невдачею.

2. Фразеологічні словосполучення з явно відчутним перенесенням значення, які в лінгвістичній літературі нерідко називають приказками. Характерною особливістю цих фразеологічних єдностей є конкретність образу, життєвість ситуації, на базі якої створюється фразеологічна одиниця [102, с. 31-34]. Наприклад [137; 138; 141; 143]:

- *One's days are numbered* – дні полічені;
- *That cat will not jump* – цей номер не пройде;
- *One's hour has come/struck* – час настав;
- *Our withers are unwrung* – наша хата з краю, тобто це нас не стосується;
- *When two Sundays come/meet together* – після дощика в четвер, тобто ніколи.

3. Парні словосполучення. Особливістю цих фразеологічних одиниць є опис одного поняття через синонімічні, антонімічні або суміжні за значенням

пари слів (іменників, прикметників, прислівників і дієслів), що поєднуються за допомогою сполучника [102, с. 31-34]. Наприклад [137; 138; 141; 143]:

- *Cakes and ale* – веселоці;
- *John and Richard Roe* – позивач і відповідач, тобто замість імен справжніх юридичних осіб;
- *Jack and Jill* – хлопець і дівчина, тобто парочка закоханих;
- *Off and on* – час від часу, з перервами;
- *Ups and downs* – успіхи і невдачі;
- *Cross the t's and dot the i's* – ставити крапки над і, уточнювати всі деталі.

4. Прислів'я. Перша особливість прислів'я полягає в тому, що воно еквівалентне не слову, а реченню, виражає не поняття, а ціле судження. Його невід'ємною властивістю можна вважати повчальний зміст, йому властиві образність, стислість, ритм, рима і паралелізм. У прислів'ях знаходиться узагальнення життєвий і соціально-історичний досвід народу; їх влучність та дохідливість пояснює популярність цієї групи ідіоматики. Проте сфера застосування прислів'їв у порівнянні з багатьма іншими фразеологічними одиницями значно вужча [102, с. 31-34]. Прикладами можуть слугувати наступні прислів'я [137; 138; 141; 143]:

- *Hungry belly has no ears* – солов'я байками не годують;
- *The proof of the pudding is in the eating* – не спробуєш, не впізнаєш;
- *Do not teach your grandmother to suck eggs* – яйця курку не вчать;
- *Do in Rome as Romans do* – в чужий монастир зі своїм статутом не ходять.

5. Традиційні порівняння. Образ, який лежить в основі такого порівняння, відомий і звичний для певного мовного колективу. Запас цих фразеологічних одиниць, часто дуже старих, відшліфованих у мові, поповнюється також і новими словосполученнями, джерелом яких у більшості випадків є навколишня дійсність, різні явища і предмети побуту, тощо [102, с. 31-34]. Наприклад [137; 138; 141; 143]:

- *as cunning as a fox* – хитрий як лис;
- *sleep like a log* – спати як убитий;
- *go like hot cakes* – розкуповувати, продаватися нарозхват;
- *tremble like a leaf* – тремтіти як осиковий лист;
- *as dead as a door-nail* – без будь-яких ознак життя;
- *fight like Kilkenny cats* – битися до взаємного знищення.

Відмінності та особливості вивчення ідіоматики в рамках англо-американської та європейської шкіл значною мірою вплинули на становлення понятійного апарату у цій сфері. Так, наприклад, Х. Бергенгольц [88] поняття «ідіома» та «фразеологізм» прирівнює, тобто виступають у якості синонімів. У той самий час багато дослідників (В. Фляйшер [103], Х. Бюргер [89]) дотримуються вузького трактування поняття, коли ідіомою називають один з розрядів фразеологічних одиниць. З іншого боку, деякі дослідники (Ч. Хоккет [110], В. МакМорді [122]) розширено тлумачать поняття «ідіома» і вважають, що всі одиниці мови можуть бути визнані ідіоматичними.

Загалом поняття ідіоматичності означає ускладненість способу вираження змісту. Американський дослідник У. Вейнріх пов'язує ідіоматичність з виконанням сформованих у певній мові норм «синтаксичної, семантичної та лексичної сполучуваності». Він зазначає, що природним мовам внутрішньо властива ідіоматичність – властивість складових виразів, значення яких не виводиться із синтаксичної структури та значень компонентів, що входять до них. У свою чергу вживання ідіом виявляється лише одним із проявів ідіоматичності [133, с. 139].

Р. О. Бекіров зауважує, що істотним фактом є те, що ідіоматичність є градуйованою властивістю, оскільки вона може поширюватися на словосполучення або речення в цілому (тобто словосполучення або речення можуть переосмислюватися цілком). У цьому випадку їхня ідіоматичність буде повною (наприклад, *twiddle one's fingers* – бити байдюки), або переосмисленим може бути один компонент або частина компонентів (наприклад, *cast-iron will* – залізна воля), тобто все це означає «сильна воля»), і, в такому разі, ідіоматичність

буде частковою. З іншого боку, ступінь ідіоматичності фразеологічної одиниці обернено пропорційна кількості виразів, в яких ця ідіоматичність наголошується [5, с. 46].

С. Є. Чорнобай називає ідіоматичними словосполученнями, ті, які засновані на перенесенні значень, метафорі, що чітко усвідомлюється мовцями. Характерною рисою для них є їхнє яскраве стилістичне забарвлення, емоційна насиченість, відхід від звичайного нейтрального стилю [82, с. 318]. Ф. Метьюс визначає ідіому як стійкий вираз, у якому два або більше слова пов'язані синтаксично, але зі значенням, що відповідає одній лексичній одиниці [140]. Анломовний словник “Collins English dictionary and thesaurus” визначає ідіому як групу слів, значення яких неможливо вивести з їх складових [141]. Ф. Хаузхольдер називає ідіоми одиницями постійного контексту, в яких вказівний мінімум і семантично реалізований елемент становлять тотожність і обидва представлені загальним лексичним складом словосполучення і характеризуються цілісним значенням [112, с. 236]. М. Прилуцька називає ідіомами стійкі вирази або фрази, значення яких не можна буквально зрозуміти з окремих слів, необхідно пам'ятати походження та значення виразу [65]. Ч. Хоккет вважає, що ідіоми – це стійкі поєднання лексем з повністю або частково переосмисленим значенням при високій питомій вазі конотативного аспекту, тобто його експресивно-оцінних, емотивних, образних та інших компонентів [110, с. 172]. У. Вейнріх визначає ідіому як стійке словосполучення різних структурно-семантичних типів, чиє значення результат повного чи часткового семантичного переосмислення компонентом його структури. В ідіомах особливо часто проявляється повний відрив слів-компонентів від їхнього первісного (словникового) значення [133, с. 17].

Таким чином, для наочності далі наведемо власне приклади англійських та німецьких ідіом з їх перекладом українською мовою [137; 138; 141; 143]:

Нім.	Англ.	Укр.	Значення
<i>Papierkrieg</i>	<i>red tape</i>	бюрократична тяганина	те, що займає набагато більше часу, ніж повинно, і

			включає більше процедур, форм або правил, ніж має сенс
<i>Den Stier bei den Hörnern packen</i>	<i>to take the bull by the horns</i>	брати бугая за роги	починати діяти енергійно, рішуче, одразу і з найважливішого у важкій справі
<i>Den Schmutz aus der Stube fegen</i>	<i>to wash one's dirty linen in public</i>	виносити сміття з хати	розголошувати публічно про сварки, чвари, чвари, що відбулися в сім'ї чи між близькими людьми
<i>sich verbrühen</i>	<i>burn one's fingers</i>	обпектися на чомусь	завдати собі шкоди в ризикованому занятті
<i>Den Löffel abgeben</i>	<i>kick the bucket</i>	врізати дуба	померти

Дж. Флорес Д'аркас зазначає, що більшість дослідників визначають ідіому як «фразову одиницю, значення якої неможливо вивести з її синтаксичних компонентів». Важливими властивостями ідіом дослідник називає:

1. семантичну цілісність (злитість значень лексем), під якою розуміє невиводимість (або часткову невиводимість) загального значення стійкого поєднання слів із суми значень лексичних компонентів;
2. злитість та гнучкість;
3. прозорість та розмитість;
4. унікальність;
5. глобальність номінації, що споріднює ідіоматичне поєднання слів з окремим словом;
6. синтаксичну роздільно-оформленість та ідіоматичний аналіз;
7. лексичний статус ідіом та їх репрезентацію у ментальному лексиконі;
8. буквальну неперекладність іншими мовами [97, с. 80-81].

В англomовному словнику “Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus” знаходимо наступне визначення ідіоми: “*idiom is a group of words in a fixed order that have a particular meaning that is different from the meanings of each word on its own*” («ідіома – це група слів у фіксованому порядку, які мають певне значення, яке відрізняється від значення кожного слова окремо») [137].

У «Словнику лінгвістичних термінів» Д. Ганича та І. Олійника термін «ідіома» визначається наступним чином: «ідіома – це стійкий неподільний зворот мови, що передає єдине поняття, зміст якого не визначається змістом його складових елементів. Термін «ідіома» походить від давньогрецького *ἴδιος* – власний, властивий; *ιδίωμα* – особливість, своєрідність [138].

Д. Лю розглядає ідіоми як стійкі поєднання лексем з повністю або частково переосмисленим значенням, при високій питомій вазі коннотативного аспекту, тобто його експресивно-оцінних, емотивних, образних та інших компонентів [119, с. 9].

Н. Петрова називає ідіому фразеологічною одиницею, що володіє яскраво вираженими стилістичними особливостями, завдяки яким її вживання надає мові елементу гри та жартівливості [62, с. 40].

Пояснюючи різницю між фразеологізмом і ідіомою, О. Мосейчук вважає, що ідіома – цей той самий фразеологізм, але тільки з національним колоритом, зрозумілим тільки, у своїй більшості, жителям певної країни. Фразеологізм або крилатий вислів – це влучний вислів, що підкреслює основну думку сказаного і зрозумілий для абсолютної більшості людей, незалежно від їх національної ознаки [57, с. 55].

Т. О. Мизин визначає ідіоми як мовні звороти, які не можуть бути розділені на складові частини без втрати первинного сенсу і загальне значення яких не можна вивести зі значень окремих слів, що входять до їх складу. Тобто фразеологізм і ідіома співвідносяться як рід і вид, проте фразеологізм має більш широке поняття, окремим випадком якого є ідіома [55, с. 133].

О. Селіванова ідіомами вважає лише такі «стійкі словосполуки, семантика яких не виводиться зі значень її складників, а інтегрована ними формально, виникає внаслідок утрати мотиваційних відношень» [71, с. 20].

За В. Лаврухіною найпоширеніше і найпростіше визначення «ідіоми» полягає у тому, що «ідіома є поєднанням слів, яке має значення, що відрізняється від значень окремих слів у цьому поєднанні». Воно може мати буквально значення в одній ситуації та вживатися в ідіоматичному значенні в іншій. Воно є вираженням світогляду комуніканта на певне явище або предмет. Тому, як вважає дослідниця, важливо сприймати ідіоми в контексті, який подається в автентичних джерелах. Саме в них природно виражається мислення носіїв англійської мови [50, с. 140].

З. Ковечес та П. Сабо розглядають ідіому як продукт концептуальної системи, а не лише як мовний факт. Дослідники вважають, що ідіома – це не просто вираз, загальне значення якого відрізняється від значень його компонентів, а одиниця, значення якої є зумовленим більш загальним знанням про світ, представленим у концептуальній системі. Таким чином, підкреслюється думка, що ідіоми мають концептуальний, екстралінгвістичний, а не лінгвістичний характер [115, с. 330].

Дослідивши різні підходи своїх колег до визначення ідіоми, А. Ланглоц зазначає, що ідіоматичні конструкції можуть бути описані як комплексні символи зі специфічними формальними, семантичними, прагматичними та соціолінгвістичними характеристиками. Найбільш характерними ознаками ідіом є інституалізація, сполучність, стійкість та некомпозиційність. При цьому спостерігається співіснування вузького та широкого (з включенням прислів'їв) обсягу ідіоматики [117, с. 3].

Ф. Цермак зазначає, що існує три найбільш часто згадувані характеристики ідіом: складність, непередбачуваність та образність. Складність полягає в тому, що, як слушно стверджує лінгвіст – це фіксовані лексичні одиниці, що не допускають жодних змін або скорочень. Можна виділити цілу

низку правил або, точніше сказати, «заборон» у сфері використання ідіом. Так, ідіоми не підлягають [93, с. 8-10]:

1. зміні порядку слів;
2. видаленню слова зі словосполучення, наприклад: *fast as greased lightning* – швидкий як блискавка;
3. додаванню слова або слів, наприклад: *it's not country music to my ears* – вкрай неприємна звістка;
4. заміні слова, наприклад: *to steal the performance show* – відбутимі хліб, *babe in the forest woods* – новачок, заєць;
5. зміні граматичної структури: наприклад, *the farm was bought / he bought the farm* – померти.

Як вже зазначалося, значення ідіоми рідко складається зі значень складових її елементів, так наведемо кілька прикладів. Наприклад, ідіоматичний вираз *to bite the bullet* [137] не пов'язаний із цирковими трюками. Його значення: «мужньо прийняти неминуче». Так само як ідіоматичний вираз *to shoot the bull* [139] не має відношення до полювання, а значить: «довго говорити ні про що, балакати». У деяких випадках ідіоми складаються з явно граматично невірних компонентів: *to be broke* [139] – немає копійки; вираз *long time no see* [137] – давно не бачилися зобов'язаний своїм походженням афро-американському сленгу. Образність, метафоричність ідіом безперечна: вони як плід гри уяви, спостережливості, іноді і гумору. Яскравий приклад *shape up or ship out* [138] – або ти берешся за розум, або "до побачення". Ця ідіома утворилася на флоті, де службовці повинні неухильно дотримуватися норм поведінки.

Незважаючи на те, що сфера ідіоматики в різних теоретичних концепціях виокремлюється по-різному, можна виділити загальну частину більшості визначень ідіоми, яка зводиться до трьох ідей: неоднослівність, стійкість та ідіоматичність. Як вже зазначалося раніше, говорячи про ідіоми, також слід звернути увагу на термін «фразеологізм», оскільки багато дослідників погоджуються з тим, що ці два терміни між собою дуже схожі. У свою чергу, проаналізувавши роботи Р. Глезера [107], В. МакМорді [122], О. М. Мосейчук

[57; 58; 59], М. С. Алефіренко [1] можемо виокремити наступні відмінності між ними.

1. Ідіома є домінуючим підтипом фразеологічної одиниці, що відрізняється тим, що її значення не виводиться із значень її складових, а фразеологічні одиниці утворюють «фразикон» мови, тобто весь набір ідіом та фраз, стійких виразів як зі структурою словосполучення, так і речення. Центр фразеологічної системи утворюють номінації, які включають фразеологічні одиниці як ідіоматичного, так і неідіоматичного характеру.

2. Ідіома є різновидом фразеологічних одиниць, де фразеологічна одиниця – родове поняття, а ідіома – видове, підкреслюючи, що головною ознакою ідіоми є ідіоматичність, яка полягає в образності, частковому або повному переосмисленні та невмотивованості значення. Саме ідіоматичність відрізняє ідіоми від інших фразеологічних одиниць.

3. Наявність спільних з фразеологічними одиницями рис, а саме: стійкість, сполучуваність, стилістичне забарвлення, емоційне напруження, а також багатоконпонентність, релятивна сталість, відтворюваність.

Таким чином, поняття фразеологія та ідіоматика вживаються в спільних площинах, але не суперечать одне одному.

Далі пропонуємо розглянути особливості визначення прислів'їв та приказок, які також складають значну частину фразеологічного фонду німецької і англійської мови. Їх вживання завжди є активним – їх можна почути у розмові, у діалогах фільмів, прочитати у книгах та пресі, завдяки ним кожний народ має можливість коротко і ємно висловлювати думки чи ставлення до якоїсь ситуації. Проте, ці висловлювання не слід плутати з ідіомами. Ідіоми зазвичай є словосполученнями, які мають на увазі не пряме, а приховане значення. Хоча Н. Р. Норрік також відносить прислів'я та приказки принаймні з переносним значенням до ідіом, тому що їх сенс відрізняється від буквального [123, с. 12].

В сучасній лінгвістиці існують різні визначення термінів «прислів'я» та «приказка», що відображають різні точки зору дослідників на самостійність їх статусу. У свою чергу, проаналізувавши роботи Г. Зіненко [30], М. П. Легкової

[51], М. МакКойні [120], Ю. Ю. Калиновського [33], З. Г. Коцюби [45], Л. І. Тараненко [78], А. В. Вітренко [11], Н. В. Деркача [25], О. В. Корень [42], В. М. Сиротків [74], О. О. Рогач [66; 67], В. Б. Остроушко і Л. С. Слєпченко [61], Т. Капітан [34] можемо виокремити наступні відмінності між ними.

1. Прислів'я – закінчений влучний образний вислів, що вживається до різних життєвих ситуацій і має повчальний сенс. Прислів'я часто бувають римовані. У свою чергу приказка – влучний образний вираз, що містить у собі емоційну оцінку того чи іншого явища.

2. Характер відносини між речами становить основний сенс будь-якого прислів'я і приказки, що являють собою знаки певних ситуацій чи певних відносин між речами.

3. Прислів'я складається з двох частин – внутрішньої і зовнішньої. Перша – належить до риторики (як особливого типу красномовства, системі побудови художньої промови), друга – до граматики. Проте, існує велика кількість прислів'їв, незважаючи на наявність у їх структурі художнього образу, що виражають лише прямий сенс і вживаються у прямому значенні, тобто прислів'я – це цілком предикативна узагальнююча фразеологічна одиниця із образним вираженням загального значення, тоді як приказка – цілком предикативна неузагальнююча фразеологічна одиниця із образним вираженням загального значення.

4. Приказки, крім повного сенсу, виражають тільки натяк, уподібнення, порівняння, загальноживаний мовний зворот, що зближує їх з фразеологізмами синтаксичною неподільністю, відтворюваністю та функціональною близькістю до слова.

5. Прислів'я являє собою замкнену, цілком клішовану структуру. Приказка не замкнута, але змінювана чи доповнювана у мові структура.

6. Прислів'я та приказки прийнято розрізняти за кількістю слів, граматичною повнотою висловлювання, морфологічними типами словосполучень, конструктивними типами речень, за комунікативними та

синтаксичними типами, за характером «актуального членування», а також за їх різним поєднанням.

7. Прислів'я є плодами народного спостереження та роздумів на основі багатовікового, соціально-історичного досвіду, які відображають загальну думку, правила моральності, розсудливості, пам'ятні події, необхідні спостереження про природу. У прислів'ях відсвічується внутрішнє життя народу, його відмінні властивості і панівні думки, тісне поєднання сьогодення з минулим і майбутнім, сімейного побуту із народністю, а народності з людством.

8. На відміну від прислів'їв, які являють собою народні вислови, що виражають масову народну оцінку, народний розум, приказки позбавлені прямого узагальненого повчального сенсу, обмежуються алегоричним тлумаченням життєвого явища, а також не мають характеру закінченого судження.

9. Головна відмінність приказки від прислів'я полягає в тому, що приказку можна ідентифікувати за допомогою синонімів, вона вільно включає у себе слова конкретно-вказівної семантики, допускає вживання дієслівних присудків у формі минулого часу.

10. Об'єднуючою ознакою прислів'їв і приказок є те що, що прислів'я і приказки вважаються стійкими поєднаннями слів, певними «кліше», які активно вживаються як і усній, так і у письмовій мові.

11. Ідіоматичність прислів'їв і приказок проявляється також в їхньому «національному» характері – в тому, що одні й ті самі ситуації в різних мовах передаються різними паремічними засобами, або в тому, що в одній мові такі ідіоматичні засоби є, а в іншій відсутні. Тобто, для прислів'їв та приказок, як і для інших видів фразеологізмів, характерна властивість міжмовної ідіоматичності.

Наведемо власне підбірку прикладів прислів'їв [139; 143; 144; 145]:

- *It's better to be safe than sorry / Сім разів відміряй – один раз відріж.*
- *The forbidden fruit is always the sweetest / Заборонений плід завжди солодкий.*

- *Strike while the iron is hot / Куй залізо, поки гаряче.*
- *Kleine Geschenke erhalten die Freundschaft / Маленькі подарунки зберігають дружбу.*
- *Der Apfel fällt nicht weit vom Stamm / Яблуко від яблуні недалеко падає.*
- *Morgenstund hat Gold im Mund / Ранній ранок золотом багатий.*
- *In der Kürze liegt die Würze / Коротко – значить влучно.*

Також наведемо приклади приказок [139; 143; 144; 145]:

- *Like father, like son / Який батько, такий і син.*
- *Like water off the duck's back / Як з гуски вода.*
- *Two heads are better than one / Одна голова добре, а дві краще.*
- *Alles oder nichts / Все або нічого.*
- *Alles zu seiner Zeit / Всьому свій час.*
- *Besser spät als niemals / Краще пізно ніж ніколи.*

Проте, на думку О. О. Рогач прислів'я і приказки також можна зарахувати до області фразеології, оскільки вони мають низку властивостей, притаманних стійким поєднанням і фразеологізмам. Основна відмінність прислів'їв і приказок від фразеологічних одиниць, позбавлених узагальненості та повчальності, полягає в тому, що номінативність прислів'я полягає не у пізнанні та виділенні окремих елементів дійсності (предмет, істота, дія, явище та їх ознаки тощо), а у виділенні та описі деяких постійно відтворюваних типів ситуацій, що представляють сполучення взаємин окремих елементів дійсності [67, с. 149].

На думку О. В. Корень, фразеологічні одиниці характеризуються такими особливостями, як метафоричність, семантична повнота, стійкість, неможливість дослівного перекладу іншою мовою, здатність виступати як еквівалент слова тощо. До складу фразеології вона включає деякі складні слова, прислів'я та приказки, а також стійкі словосполучення.

Серед факторів, що дозволяють віднести прислів'я та приказки до галузі фразеології, дослідниця відносить такі:

1. так само, як і інші фразеологічні звороти, прислів'я та приказки відтворюються у мові у готовому вигляді;

2. прислів'я і приказки мають семантичну цілісність, смислову єдність;
3. прислів'я та приказки відрізняються загальнонародною вживаністю.

Вони включають у себе результати людських спостережень, узагальнення життєвого досвіду, серед них чимало нормативних положень, оціночних, моральних суджень;

4. прислів'я та приказки характеризуються постійним складом компонентів, а в більшості випадків – постійною граматичною формою;

5. прислів'ям та приказкам властива стабільність їх складу, що зближує їх у певному сенсі з фразеологічними зрощеннями та фразеологічними єдностями [42, с. 9].

Крім того, за ступенем уживаності в художній літературі, та у розмовній мові, серед фразеологізмів прислів'я та приказки займають значне місце як в німецькій мові так і в англійській. Таким чином, слід зазначити, що в прислів'ях і приказках, як і в будь-якому жанрі фольклору, відображається все, чим живе і з чим стикається кожний народ протягом століть. В них розкривається повний набір етнографічних реалій, характеристика географічного середовища з його ландшафтами, кліматом, природними явищами, тваринним та рослинним світом, спогади про історичні події, а також цілісна картина людських взаємин у суспільстві. Підбиваючи підсумки вищезазначеного, зауважимо, що прислів'я та приказки займають особливе місце у мовній картині світу, оскільки вони найбільш образно, аргументовано і лаконічно дозволяють висловити цілий комплекс культурних сенсів, пов'язаних із людиною, людською свідомістю та суспільством. Враховуючи різні визначення термінів «прислів'я» і «приказка» в сучасній лінгвістиці, ми дотримуємося наступної точки зору: прислів'я та приказки різняться між собою, в першу чергу, способом вираження судження, наявністю буквального та переносного сенсу, мають суттєву відмінність від фразеологізмів.

1.2 Типологічні та функційні особливості ідіом та прислів'їв

Ідіоми є багатогранними одиницями, які потребують різних точок зору та методологічних підходів і оскільки вони внутрішньо неоднорідні, то створення єдиної класифікації чи характеристики завжди вважалось досить проблематичним. Ідіоми складаються з елементів, які лексично і синтаксично пов'язані разом, але в той самий час мають різноманітні відмінні риси в структурі. Наразі існує безліч критеріїв за якими можна класифікувати ідіоматичні вирази.

С. Глуксберг виділяє композиційність ідіом і тому виокремлює некомпозиційні (ідіоми, які не мають зв'язків між складовими та значення ідіоми не можна зрозуміти), частково композиційні (ідіоми, які мають певні зв'язки, що частково можна зрозуміти), повністю композиційні ідіоми (значення складових елементів повністю відповідає ідіоматичному виразу) [108, с. 65].

Дослідниці Н. Герцовська і Т. Шпенник зазначають, що найрозповсюдженішими є такі способи класифікації ідіом: за значенням, за емоційним насиченням, за частинами мови, залежно від розміру (кількості слів), від періоду виникнення, історії походження, граматичної структури. Розрізняють також автентичні (власні) ідіоми, що виникли в процесі історичного розвитку, та запозичені. За тематичною спрямованістю ідіоми поділяють залежно від професії, специфіки діяльності людини. Налічують також велику кількість ідіом, що пов'язані з погодою, фінансами, музикою, спортом, кухнею, домашнім господарством, сільським господарством, риболовлю, мисливством та полюванням тощо.

Так, наприклад, лексичні ідіоми поділяються на розряди за характером значення:

1. Ідіоми зі звуженим значенням, наприклад, *gunman* – досл. «людина, яка пов'язана з вогнепальною зброєю», звуж. «бандит» (проте, не кожна така людина є бандитом).

2. Ідіоми з розширеним значенням, наприклад, *blueprint* – початково досл. «синя світлокопія», сучас. розшир. «світлокопія» (будь-яка).

3. Ідіоми з суненим значенням, наприклад, *blackboard* – досл. «класна дошка» (не всі чорні дошки – класні, і не всі класні дошки – чорні).

4. Ідіоми з переносним метафоричним значенням, наприклад, *sandcastles* – досл. «замки на піску», проте як ідіома – «нездійсненні мрії».

5. Ідіоми з переносним метонімічним значенням, наприклад, *highbrow* – досл. «висока брова», перенос. «інтелектуал» [17, с. 27-39].

У свою чергу Р. Спірс, застосовуючи семантичний підхід, розділяє ідіоми на три підкласи: чисті ідіоми (непрозорі), напівідіоми (частково відомі) і буквальні ідіоми.

1. Чиста ідіома (*pure idiom*) – це неподільна комбінація з кількох слів, яка має сенс лише як єдина сутність. Такі лексеми та поєднання мають історичне походження або базуються на певній легенду. Наприклад, ідіома *totem pole*. Йдеться про жердину із зображенням герба північноамериканського племені (тотемний стовп), тобто про своєрідну шкалу цінностей, критерії значущості. Отже, ідіома *to be high on the totem pole* позначає «обіймати високе становище», і, відповідно, людина, яка знаходиться *on the bottom of the totem pole* – «дрібна сошка». Крім історичних фактів та вірувань, перекладач має знати сучасні реалії, у тому числі новітні тенденції у різних галузях. Наприклад, ідіома *ballpark figure* пов'язана із улюбленою в США грою – бейсболом. Розмір бейсбольного поля (*ballpark*) – не фіксований, воно може бути більшим або меншим. При перекладі ідіоми можна вжити нейтральний варіант – «приблизно». Таким чином, уточнити вартість послуги, що цікавить, можна за допомогою фрази: *Give me a ballpark figure for how much this will cost us / Дайте мені приблизну цифру, скільки це нам коштуватиме* [129, р. 61-63].

2. Напівідіоми (*semi-idiom*) складаються, принаймні, з одного впізнаваного елемента, сенс якого співвідноситься із загальним значенням виразу. Наприклад, ідіома *to be on thin ice* вказує на небезпеку; *to be on thin ice with someone* – «бути у натягнутих відносинах». Так, ідіома *bridal shower / baby*

shower пов'язана з соціокультурними реаліями і вимагає додаткової розшифровки. Очевидно, що йдеться про одруження та народження дитини. Однак уявити позначені церемонії, що передують цим подіям, без додаткової інформації досить складно [129, р. 61-63].

3. Буквальні ідіоми (*literal idioms*) семантично менш складні, ніж дві категорії, згадані вище. Так, наприклад, *teacher's pet* – «улюбленець вчителя». Ідіома *to rain on one's parade*, очевидно, означає недружні дії і може перекладатися як «псувати свято, сплутувати плани». Перекладач, однак, може зіткнутися з проблемою хибних аналогій щодо буквальних ідіом: деякі з них здаються прозорими через очевидні значення окремих компонентів, але їх сенс може виявитися несподівано іншим. Так, ідіома *to take someone for a ride* часто сприймається буквально, тобто «підвезти», хоча значно частіше вживається у фігуральному сенсі – «обдурити, розіграти» [129, р. 61-63].

Крім реалій, пов'язаних з історією та побутом народу, які не мають лексичних еквівалентів у рідній мові (*in-law suite* – частина будинку, призначена для батьків чоловіка/дружини; *sleeper* – гості з ночівлею), або наштовхують на хибні когнати (у Техасі, наприклад, *tram* – метро називають *трамвай*, а не *subway* – підземка), існує і ряд концептуальних відмінностей у сприйнятті дійсності. Зокрема, для різних менталітетів характерне різне бачення часу та простору [129, р. 61-63].

У свою чергу Г. Ковакс виокремлює чотири типи ідіом:

1. Традиційні англійські ідіоми, наприклад, *spill the beans* – розкривати секрет або приватну інформацію, *a red herring* дослівно перекладається як червоний оселедець, за змістом дана ідіома вживається для опису інформації, яка не відноситься до справи і відволікає від суті питання [114, с. 89-92].

2. Напівідіоми – це метафори, що складаються з декількох слів, такі як *the acid test* – перевірка ефективності або надійності чого-небудь, *brownie points* – нагорода за щось, можливо, ця нагорода – єдиний мотив до дії [114, с. 89-92].

3. Метафоричні прислів'я, що стали ідіомами в англійській мові: *every cloud has a silver lining* – немає лиха без добра, *in for a penny, in for a pound* –

назвався грибом – лизь у кошик, *white as a sheet* – білий як простирadlo, *old as the hills* – старий як гори [114, с. 89-92].

4. В окрему групу ідіом в англійській мові відносяться вирази з англійськими фразовими дієсловами: *give up the ghost* – віддати Богові душу, *put someone off their stroke* – відволікати, *don't throw the baby out with the bathwater* – не викидайте дитину разом із водою [114, с. 89-92].

В англійській мові також є вирази, які іноді називають ідіомами, але більшість дослідників не включають їх до списків і словників ідіом, наприклад: *at least* – в кінці кінців, *how do you do* – добрий день! (при першому знайомстві у формальній ситуації), *excuse me* – вибачте, тощо [114, с. 89-92].

Залежно від того, якій частині мови еквівалентно все словосполучення, І. А. Бехта і О. С. Матвієнків [7], Ю. Бевз [4], Н. Герцовська і Т. Шпенник [17], поділяють ідіоми на наступні типи:

1. Субстантивні одиниці, що передають предметність (*root of the trouble* – корінь зла, *a thorn in the flesh* – більмо на оці).
2. Дієслівні одиниці, що виражають дію (*to give one the bird* – звільнити, *to take the bull by she horns* – взяти бика за рогу).
3. Ад'єктивні одиниці, що передають якість (*as good as gold* – золотий (хороший), *proud and naughty* – гордий, зарозумілий).
4. Адвербіальні одиниці (*by fair means or foul* – будь-якими засобами, *from head to heels* – з голови до п'ят).
5. Вигуківі одиниці (*Well, I never!* – Не вірю своїм очам).

Говорячи про структурну класифікацію, ідіоматику, виходячи з вищезазначеного, можна розділити на три різновиди:

1. Одночленні поєднання (*to break in* — вдертися, увірватися (наприклад, у розмову, магазин чи кімнату)).
2. Двочленні поєднання, що складаються з двох повнозначних слів (*learn the ropes* – опанувати основи чогось, зрозуміти, як щось працює, особливо в новій роботі або справі).

3. Тричленні поєднання, що складається з трьох повнозначних слів (*pass with flying colours – успішно скласти щось, досягти результатів на високому рівні, блискуче справитися з завданням*).

4. Складні поєднання, що складаються з речень або ланцюга речень (*I could eat a horse – такий голодний, що вовка з'їв би*) [7; 4; 17],

О. Свешнікова зауважує, що можливою також є класифікація за типом перекладу: є ідіоми, про значення яких можна легко здогадатися за аналогією з рідною мовою (наприклад, *at any price – будь-якою ціною*), а є і такі, про значення яких здогадатися важко або зовсім неможливо (наприклад, *run of the mill – посередній*) [70, с. 17].

Прислів'я та приказки настільки різноманітні, що відносяться якщо не до всіх, то більшості сфер життя людини. Намагаючись знайти саме ту, яка нам потрібна, ми можемо стикнутися з низкою труднощів. Наразі не існує єдиної класифікації прислів'їв та приказок, що викликає складнощі як у користувачів словників, так і лексикографів. У кожного методу класифікації є низка плюсів і мінусів. Наведемо найбільш поширені з них, що розглядалися у роботах О. Лаухакангас [118], М. МакКорді [122], О. О. Рогач [67], Ю. Бевз [4], Ж. В. Колоїз [39], М. В. Дубель і Н. В. Дячук [27] та інших:

1. Алфавітна класифікація базується на розміщенні прислів'їв та приказок у алфавітному порядку залежно від початкових літер першого слова. Ця класифікація є доволі простою, але має деякі недоліки. Наприклад, варіанти одного і того самого прислів'я, що починаються з різних літер, потрапляють у різні алфавітні місця. Цей спосіб також незручний для класифікації перекладених прислів'їв, оскільки варіант перекладу варіюється від перекладача.

2. Лексична, або енциклопедична класифікація (класифікація за опорними словами розподіляє прислів'я власне за головними вузловими словами, з яких складається це прислів'я). Цей спосіб вважається зручним для відшукування вже відомих прислів'їв, проте, його недолік полягає в тому, що за нього однакові за змістом, але різні за лексичним складом висловлювання потрапляють у різні групи, а близькі за словами, але різні за змістом – в одну.

3. Монографічна класифікація базується на угрупованні прислів'їв за місцем або за часом їх збирання та за збирачем. Цей спосіб класифікації та публікації прислів'їв дуже зручний для вивчення їх історії, але, як і два попередні, він абсолютно не гарантує відсутності численних повторів та внутрішньої невпорядкованості.

4. Генетична класифікація поділяє матеріал за ознакою походження, зокрема за мовами та народами, що його створили. Генетична система повторює багато особливостей монографічної класифікації, у тому числі всі її головні недоліки, пов'язані з нескінченним повторенням однакових текстів.

5. Тематична класифікація є розподілом прислів'їв за темами висловлювання, тобто за змістом. Як і в усіх вищезгаданих системах, ця класифікація також має свої недоліки, наприклад, багато прислів'їв і приказок вживаються в переносному значенні і не відрізняються багатотемністю, тому вони не можуть бути віднесені до однієї вузької теми. Крім того, всі предметно-тематичні класи, які пропонують лінгвісти, взаємно перехрещуються і тому не можуть дати однозначного рішення.

Таким чином, кожна з описаних систем має свої переваги і недоліки і може застосовуватися в окремих випадках. Однак ці системи мають один загальний недолік: всі вони спираються на випадкові ознаки, не пов'язані або майже не пов'язані з природою самих висловлювань.

1.3 Особливості походження та сфери вживання ідіом та прислів'їв

Дослідник Є. Стецюк вважає, що ідіоми в мові зазвичай виникають в зв'язку з тим, що носіям мови, завжди подобалося «грати у слова», щоб справити враження на адресата. Тобто вислови, які вживалися у мовленні буквально, люди почали вживати також у переносному значенні. Процесу появи ідіом повсякчас сприяла і продовжує сприяти історична і культурна ситуації. Зазвичай людям подобається вживати ідіоматичні вирази, щоб надати своїм розповідям більшої жвавості та яскравості, або щоб виділитись з натовпу та підкреслити свою

індивідуальність. Дослідник також виокремлює низку наступних функцій ідіом: характеризує; кумулятивна; виражальна; моделює; здійснення впливу на адресата; вираження позитивного або негативного ставлення до ситуації; приховування дійсного стану справ; заміна слів та виразів з негативними конотаціями; вираження жартівливого, іроністичного або саркастичного ставлення. Варто також зазначити, що ідіоми можна зустріти у різних жанрах мови: від розмовної мови до мови ділового спілкування. Наприклад, в наукових текстах автор використовує стилістичні прийоми, зокрема ідіоми, для надання важливості та значущості предмету свого дослідження, в текстах підручників в основному використовують загальноживані ідіоми з метою полегшення процесу запам'ятовування та засвоєння матеріалу, у рекламних текстах ідіоми виконують функцію слогана, а в художній прозі автор вживає значну кількість стилістичних засобів, враховуючи також ідіоми для створення яскравих, виразних образів персонажів та жвавої розповіді тощо [76, с. 52-53].

Наразі цікавим є факт, що автори більшості ідіом залишаються невідомими. Особливо це стосується прислів'їв та приказок. Загалом, як вже було зазначено, фразеологізми, ідіоми, прислів'я та приказки – це те, що створює сам народ, прояв його мудрості та лінгвістичного чуття. У свою чергу центральне місце в етимології подібних виразів займає Біблія. Пізніше так вирази почали утворюватися внаслідок запозичення, переосмислення. Важливу роль відігравали культура, побут та історія народів. Все це зараз знаходить свій відбиток і широко використовується в німецькій та англійській мовах. Фразеологія, як і мова загалом, перебуває у постійному розвитку, тому їй притаманні певні закономірності розвитку, що дозволяє говорити про системний характер фразеологічних явищ.

Залежно від періоду виникнення та історії походження дослідниці Н. Герцовська та Т. Шпеник поділяють ідіоми на традиційні та сучасні. Традиційні ідіоми пов'язані з Біблією, міфами, історією тощо [17, с. 31-33].

Наприклад, міфологічні ідіоми [137; 138; 139; 141; 143; 144; 145]:

- *An Achilles heel / Achillesferse / Ахілесова п'ята;*

- *Cassandra warning / Cassandras Warnung / Застереження Кассандри;*
- *A Pyrrhic victory / Pyrrhussieg / Піррова перемога;*
- *A Trojan horse / Trojanisches Pferd / Троянський кінь;*
- *It's all Greek to me / Für mich ist alles griechisch / Це для мене як китайська грамота;*

- *To cut the Gordian knot / Den gordischen Knoten durchschneiden / Розрубати Гордіїв вузол.*

Наприклад, біблійні ідіоми:

- *Manna from heaven / Manna vom Himmel / Манна небесна;*
- *Leopard cannot change its spots / Da ist Hopfen und Malz verloren / Горбатого могила виправить;*

- *A drop in the ocean / Ein Tropfen im Ozean / Крапля в морі;*
- *An eye for an eye (and a tooth for a tooth) / Auge um Auge, Zahn um Zahn / Око за око, зуб за зуб;*

- *A wolf in sheep's clothing / Wolf im Schafspelz / Вовк у овечій шкурі.*

Наприклад, ідіоми римського походження:

- *Rome wasn't built in a day / Rom wurde nicht an einem Tag erbaut / Рим не одразу будувався, враз нічого не робиться;*

- *All roads lead to Rome / Alle Wege führen nach Rom / Усі дороги ведуть до Риму;*

- *To fiddle while Rome is burning / Schlemmen von der Pest / Бенкет під час чуми.*

Наприклад, ідіоми, пов'язані зі старовинними звичаями, повір'ями, прикметами. Пояснення подібних виразів є можливим, якщо джерела їх утворення відбиті у писемних пам'ятниках чи збереглися у народі до нашого часу:

- *Den Stab über jmdn brechen* (досл.: «розламати над кимось палицю») – *винести комусь вирок*. Цей вислів походить від давньо німецького судового процесу. Засудженому до смерті перед стратою ще раз урочисто зачитувався вирок, і суддя, розламавши дерев'яний ціпок на три частини, кидав їх до ніг

засудженого зі словами: *Nun hilf dir Gott, ich kann dir nicht mehr helfen* (Нехай допоможе тобі Бог, я більше допомогти не можу). Ця дія спочатку не означала нічого іншого, як закінчення неприємної процедури: суд закінчено, злочинця засуджено.

- *Da steppt der Bär* (досл.: «Тут ведмідь танцює чечітку») – тут можна повеселитися. Німці можуть здатися багатьом досить серйозними та приземленими, але за допомогою цього виразу вони показують свою зухвалу сторону. Цей ідіоматичний вираз описує гамірну вечірку. Походження цього виразу пов'язане з середньовічними ярмарками, де для розваги виступали ведучі, що танцювали.

- *To carry coals to Newcastle* (досл.: «возити вугілля в Ньюкасл») – займатися безглуздою справою. Цей вислів походить з Великобританії. Його сенс полягає у тому, що місто Ньюкасл – центр вугледобувної промисловості Англії, там свого вугілля і так вистачає – не треба везти його із собою за потреби.

- *Send to Coventry* (досл.: «відправити до Ковентрі») – стати соціальним ізгоєм. Британці «посилають людину у Ковентрі», коли з нею відмовляються говорити і взагалі мати справу. Існує думка, що причиною появи такого висловлювання стала величезна непопулярність солдатів у Ковентрі, яких місцеві жителі воліли просто ігнорувати. Іншою причиною називають відправлення до міста роялістських ув'язнених під час Англійської Громадянської війни, тоді як місто було шанувальником парламентаризму.

Наведемо також приклади сучасних ідіом:

- *Two's a company, three's a crowd / Drei sind einer zuviel / Третій зайвий;*
- *An armchair critic / Sesselkritiker / Диванний критик;*
- *You snooze, you loose / Zu spät ist zu spät / Хто не вспів, той облизня з'їв;*
- *Nothing ventured, nothing gained / Wer nicht wagt, der nicht gewinnt / Хто не ризикує, той не п'є шампанське.*

Підкреслюючи таку важливу рису ідіом, як антропоцентричність, тобто їхню здатність у образній формі характеризувати людину, ідіоми також стає можливим поділити на наступні групи. Це ідіоми, що відбивають:

1. Зовнішні дані та фізичний стан людини, наприклад:
 - *I could eat a horse / Einen Bärenhunger haben / Голодний як вовк.*
 - *Old bird / Dry behind the ears / ein alter Hase / Стріляний горобець (про людину з досвідом).*
 - *Barbie Doll / Barbie-Puppe / приваблива, але безглузда людина*
2. Інтелект, спадковість, життєвий досвід, наприклад:
 - *As thick as two short planks / Dumm wie Bohnenstroh / Тупий як пробка.*
 - *Become reconciled to one's lot / In den sauren Apfel beißen / Змиритися з гіркою долею.*
3. Риси характеру та взаємини між людьми, наприклад:
 - *To throw pebbles into someone's kitchen-garden / Eine Pflaume an den Kopf werfen / Кидати камінь у город.*
 - *As thick as thieves / Die beiden halten zusammen wie die Kletten / Wie Pech und Schwefel zusammenhalten / Не розлий вода.*

Досліджуючи у нашій роботі різноманітні прислів'я, ми прийшли до висновку, що вони також мають різні тематичні класифікації, так, наприклад, кожне прислів'я має свою мету, тому їх можна розподілити на заступними намірами вживання:

1. Попереджувальні прислів'я, наприклад:
 - *Look before you leap / Second thoughts are best / Erst wägen, dann wagen / Не знаючи броду, не лізть у воду / Сім разів відміряй, один раз відріж.*
 - *Don't trouble trouble till trouble troubles you / Let sleeping dogs lie / Hunde soll man nicht wecken / Не чінай лихо, доки воно тихе.*
2. Прислів'я, що підсумовують народний досвід, наприклад:
 - *To take counsel of one's pillow / Kommt Zeit, kommt Rat / Darüber muss man erst schlafen / Ранок покаже, що вечір не скаже.*

- *Murder will out / Lügen haben kurze Beine / Все таємне стає очевидним / Шила в мішку не приховаєш.*
3. Прислів'я, що висміюють, наприклад:
- *He laughs best who laugh last / Wer zuletzt lacht, lacht am besten / Добре сміється той, хто сміється останнім.*
 - *A fool is known by his laughing / Am vielen Lachen erkennt man den Narren / Дурня впізнаєш по тому, як сильно він сміється.*
4. Прислів'я, що коментують зовнішній вигляд та характер, наприклад:
- *Handsome is as handsome does / Taten sagen mehr als tausend Worte / Не за словами судять, а за ділами.*
 - *A little body often harbours a great soul / Die Goldmünze ist klein, gilt aber viel / Хоч мале, та вузлувате.*
5. Прислів'я, що дають поради, наприклад:
- *Work smart, not hard / Klug und nicht hart arbeiten / Працюй головою, а не руками.*
 - *All work and no play makes Jack a dull boy / Erst die Arbeit, dann das Vergnügen / Заважай справу з неробством, проживеш століття з веселоцями.*
6. Прислів'я, що вчать мудрості, наприклад:
- *No man is wise at all times / Kein Mensch ist immer weise / В одній голові всю людську мудрість не вмістити.*
 - *Live ta learn / Man lernt nie aus / Грамоті учиться – завжди згодиться.*
7. Прислів'я, що філософствують, наприклад:
- *First think, then speak / Das Wort ist kein Spatz – es fliegt weg und du kannst es nicht fangen / Спочатку думай, потім говори / Слово не горобець, вилетить, не зловиш.*
 - *Many words hurt more than swords / Die Zunge kann ein scharfes Schwert sein / Не ножа бійся, а язика / Слово може поранити сильніше за меч.*

Як бачимо, більшість англійських, німецьких прислів'їв та ідіом є еквівалентними. Даний факт дозволяє побачити загальні риси мов.

Отже, дослідження у цьому розділі показує, що як у вітчизняній, так і в зарубіжній фразеології немає однозначного підходу до визначення ідіоми та немає чіткого позначення меж ідіоматики. Ідіома завжди залишається актуальним об'єктом лінгвістичного дослідження. За всієї різноманітності тлумачень цього терміна найбільш загальним можна вважати зближення його з поняттям фразеологізму в досить широкому розумінні – як мовного звороту, який вживається як певне ціле, не підлягає подальшому розкладанню і значення якого не виводиться зі значень слів, що входять до нього. Наразі проблеми універсального визначення ідіоми та критерії її класифікації досі залишаються відкритими питаннями у мовознавстві та становлять інтерес. Розгляд ідіоми як комплексного мовного знака розширює межі вивчення ідіоматики, дозволяючи проводити міждисциплінарні дослідження ідіом у рамках лінгвокультурології, когнітивістики та соціолінгвістики.

У свою чергу значна кількість дослідників включають прислів'я та приказки до ідіоматики. У мовознавстві можна назвати дві полярні погляди з цього питання. Дослідники, які розглядають фразеологію в широкому значенні слова, вважають за необхідне включення прислів'їв і приказок до числа фразеологічних одиниць на тій підставі, що вони входять до системи мови в готовій формі, перетворюючись з початкових вільних поєднань лексем з номінативним значенням у метафоричні поєднання. На їхню думку, прислів'я та приказки мають лексико-семантичну та синтаксичну цілісність. Інші дослідники, які тлумачать фразеологію у вузькому значенні, вважають, що прислів'я і приказки є суб'єктом фразеології. Ми, у свою чергу, схильні вважати, що прислів'я і приказки можна віднести до фразеологізмів, тобто вони відтворюються у готовому вигляді, можуть складатися із двох і більше слів, володіють образністю, мають лексичні синоніми, тобто володіють багатьма ознаками, які властиві фразеологічним одиницям. Прислів'я та приказки є знаками певних ситуацій, відносин між речами і властивостями речей. Все різноманіття, їх всю «багатопредметність» можна, отже, розглядати, як різні

способи вираження ситуацій залежно від культури, географічних умов, специфіки життя певного народу.

Також слід зазначити, що сьогодні ідіоми можна назвати невід'ємною частиною будь-якої мови, оскільки вони зустрічаються у будь-якій сфері повсякденного життя. Ідіоми здатні суттєво прикрасити процес комунікації та усунути зайву формальність. Як можемо спостерігати, англійська та німецька мова дуже багаті на ідіоматичні висловлювання, прислів'я та приказки, які постійно зустрічаються в літературі, в газетах, у фільмах, у передачах радіо і телебачення, а також у щоденному спілкуванні. Справді, в який би час ми не жили, прислів'я, і приказки завжди залишаються актуальними і доречними. У прислів'ях та приказках відображено багатий історичний досвід народу, уявлення, пов'язані з трудовою діяльністю, побутом та культурою людей тощо.

Як бачимо, цінність ідіоматичних одиниць, прислів'їв та приказок полягає у тому, що вони мають глибокий зміст. За їх простою формою часто ховається як людський досвід, так і умови життя людей – носіїв мови, їх історія, культура, філософія, закони, географія країни, тобто культурно-національний компонент. Такі вирази не лише відображають, але й формують певні стереотипи поведінки, а також властивості, гідності та недоліки людини, які цінуються чи засуджуються у відповідному суспільстві та культурі. Певні якості національного характеру так чи інакше виявляються в мові, і людина, з дитинства досліджуючи лексику, ідіоматику та граматику рідної мови, сама того не усвідомлюючи, вчиться сприймати навколишній світ і себе в ньому так, як це прийнято у людей, які розмовляють цією мовою. Німецька та англійська фразеологія не лише відображає риси характеру та поведінки народів, але й виховує людей в рамках їх національних традицій. Завдяки розумінню значення подібних виразів більш правильними стають уявлення про трудову діяльність, побут і культуру, а значить, про життя людей певної країни. Розуміння значень ідіоматичної лексики, прислів'їв і приказок дозволить точніше і правильніше використовувати їх у мовленні, надасть мовленню неповторної своєрідності та особливої виразності.

РОЗДІЛ 2

СПЕЦИФІКА ПЕРЕДАЧІ НАРОДНОЇ МУДРОСТІ ТА КУЛЬТУРНИХ КОНЦЕПЦІЙ ЧЕРЕЗ ПЕРЕКЛАД

2.1 Культурологічні проблеми перекладу

Останнім часом відбувається бурхливий розвиток досліджень у галузі мови та культури, де мова розглядається як одна з форм відображення культури. Багато досліджень розглядають співвідношення мови з особливостями національного характеру, культури, особистості, різних способів мислення, різних літератур, різних епох, рівнів розвитку певної культури та її традицій. Тексти народної мудрості з цієї точки зору фіксують систему норм, цінностей, знань та ідей, традицій та звичаїв певної культури. За допомогою таких текстів розкривається історична, епохальна, сучасна та етична інформація про життя певної культури. Передаючи ці знання, текст стає засобом зв'язку та передачі культурного коду, що дозволяє розглядати його як одиницю культури. Наразі перед багатьма дослідниками постає питання, чи може культура бути «перекладена» іншою мовою, і якщо так, то яким чином. Переклад завжди перебуває у центрі міжкультурних аспектів, отже вивчення перекладу відбувається поруч із вивченням культурології, відповідно культурні аспекти перекладу виявляються в серії теорій про культурний переклад, про його існування з точки зору культурної самобутності конкретної спільноти.

На думку А. Дуранті, культура – вивчене, передане з покоління в покоління через людські дії середовище, часто у формі особистого, і, звичайно, лінгвістичного спілкування [98, с. 24]. З цього визначення ми можемо зробити висновок, що мова дійсно відіграє дуже важливу роль у культурі.

Згідно з В. Гуденафом, культура – це:

1. способи, якими люди організували свій досвід реального світу, щоб надати йому структури, як феноменального світу форм, їх заповідей та концепцій;

2. способи, якими люди організували свій досвід феноменального світу, щоб надати йому структуру, як систему причин та наслідків відносин, тобто пропозицій та переконань, за допомогою яких вони пояснюють події та можуть досягти своїх цілей;

3. способи, якими люди організували свій досвід структурування світу в ієрархії уподобань, а саме цінності системи;

4. те, яким чином люди організували свій минулий досвід для досягнення повторних цілей у майбутньому, тобто набір «граматичного» принципу дії та низки «рецептів» для досягнення конкретних цілей. Крім цього, культура складається зі стандартів для визначення того, що люди думають про неї, стандартів для вирішення питання, що робити з нею, та стандартів для ухвалення рішень, як саме це зробити. Переклад визначає культуру як спосіб життя та її прояви, властиві спільноті, яка вживає певну мову як засіб вираження, відповідно, кожна спільнота має свої особливості та культурні зразки. Перекладач стає транскультурним посередником між спільнотами [109, с. 62].

Досліджуючи культурологічні проблеми перекладу, Ж. К. Сантойо відзначав, що у процесі роботи перекладач прагне отримати максимальну подібність оригінального та перекладеного текстів, задля того щоб вони мали однаковий вплив на реципієнтів, які є представниками різних культур. На відміну від автора оригіналу, перекладач не може висловити свою власну точку зору на текст. Крім цього, при порівнянні культур у процесі перекладу може проявитися відсутність у мові перекладу концепцій культури мови оригіналу, що призводить до появи смислових лакун. Як представник іншої культури, перекладач виконує функцію «посередника», який переносить в інше культурно- мовне середовище елементи оригінального тексту, які читачі адекватно не розуміють. Таким чином, лінгвокогнітивний рівень індивідуальності перекладача визначається трансформаціями та суттєвими змінами в концепціях, що передають жанрову специфіку оригінального тексту, культурно-мовні реалії, систему цінностей та ментальність культури, до якої належить цей текст. При перенесенні етнографічних, ономастичних, географічних та етнокультурних

реалій в інше культурне середовище специфічні концепції зазвичай замінюються, що створює проблеми з точністю перекладу [126, с. 15-16].

К. М. Сухенко також вважає, що у перекладі постійно зіштовхуються культури як об'єктивний спосіб життя одного народу, суб'єктивно сприйнятий і описаний автором оригіналу, з суб'єктивною думкою перекладача про цю культуру та особливості її тлумачення автором. При інтерпретації дискурсу визначальними чинниками виступають його жанрово-стилістичні, комунікативно-прагматичні особливості, проекція першоджерела на іншу культуру, особистісні характеристики автора вихідного тексту, його світоглядне кредо в контексті культури та власне професійні якості перекладача [77, с. 40].

Проте, якими б не були вимоги, які висуваються до перекладу, не можна не визнати, що переклад є цілеспрямованою діяльністю, що відповідає певним оціночними критеріями. Одними з базових вимог, висунутих свого часу теорією і практикою перекладацької діяльності, є вимоги еквівалентності та адекватності текстів – вихідного і кінцевого. Цікавою у цій галузі є робота К. Райса і Г. Вермеєра. Термін «еквівалентність», у їх розумінні, охоплює відносини як між окремими знаками, так і між цілими текстами. Проте, еквівалентність знаків ще не означає еквівалентності текстів, і, навпаки, еквівалентність текстів зовсім не має на увазі еквівалентності всіх їх сегментів. При цьому еквівалентність текстів виходить за межі їхніх мовних маніфестацій і включає також культурну еквівалентність. З іншого боку, адекватністю дослідники називають відповідність вибору мовних знаків мовою перекладу того виміру вихідного тексту, який обирається у якості основного орієнтира процесу перекладу. Адекватність – це таке співвідношення вихідного та кінцевого текстів, при якому послідовно враховується мета перекладу [125, с. 150].

У свою чергу О. І. Гончаренко вважає, що між поняттями «еквівалентність» і «адекватність» є ще одна принципова відмінність. Повна еквівалентність має на увазі вичерпну передачу комунікативно-функціонального інваріанту вихідного тексту. Тобто, йдеться про максимальну вимогу, що висувається до перекладу. Проте, адекватність являє собою категорію з іншим

онтологічним статусом. Вона відштовхується від реальної практики перекладу, яка часто не допускає вичерпної передачі всього комунікативно-функціонального змісту оригіналу. Адекватність виходить з того, що рішення, прийняте перекладачем, нерідко носить компромісний характер, що переклад «вимагає поступок», і що у процесі перекладу задля передачі головного і істотного у початковому тексті (його функціональних домінант) перекладачеві нерідко доводиться йти на певні втрати. Більш того, у процесі вторинної комунікації нерідко модифікується також сама мета комунікації, що неминуче сприяє відступам від повної еквівалентності вихідного і кінцевого текстів [18, с. 9]. Звідси випливає, що вимога адекватності носить не максимальний, а оптимальний характер: переклад повинен оптимально відповідати певним (часом не цілком сумісним один з одним) умовам і завданням. Тобто, переклад може бути адекватним навіть тоді, коли кінцевий текст еквівалентний вихідному лише на одному з семіотичних рівнів, або в одному з функціональних вимірів. Більше того, можливі випадки, коли деякі фрагменти тексту не еквівалентні один одному і разом з тим переклад у цілому виконано адекватно.

У різні часи серед дослідників існували суперечки про те, чи можна достовірно передати тексти народної мудрості засобами іншої мови. У свою чергу саме перекладачі виявляються своєрідними медіаторами, які формують особливий міжкультурний простір і встановлюють діалогові мости між різними культурами. Так, перекладені ідіоми та прислів'я стають подіями культури, що їх приймає, а також продовжують життя оригінального висловлювання в іншій культурі. Таким чином, можна говорити про те, що взаємодії оригіналу та перекладу перебувають і функціонують у контексті двох мовних контактів та двох культур. При цьому такі висловлювання, зазнаючи різних змін (на лінгвістичному, лексичному адаптаційному, художньому, буквальному, культурологічному) рівнях, мають власне втілення в іншій культурі. Таке втілення дозволяє їм адаптуватися в іншій культурі та як результат стати елементом власної культури.

Як наголошує І. Кемпбел, труднощі перекладу полягають у тому, що йому складно дати об'єктивну оцінку, тому перш ніж перекласти тексти, пов'язані з народною мудрістю, перекладач повинен вивчити їх як читач, пропустити через себе і потім перекласти через призму свого сприйняття. Також перед тим як приступити до власне перекладу перекладач повинен оволодіти знаннями не лише в галузі мови, але й у розумінні культури носіїв мови, оскільки тексти, які рясніють висловлюваннями з народної мудрості несуть естетичне, емоційне, високо смислове, символічне, еталонне, образно-метафоричне значення в культурі. Саме це розуміння допоможе перекладачу правильно інтерпретувати контекст та особливості спілкування цільової аудиторії [91, с. 35]. У свою чергу Г. Гудкова додає, що перекладач при цьому також повинен володіти якщо не глибокими, то принаймні достатніми знаннями у галузі історії, літератури, філософії, естетики, географії, мистецтва тощо [23, с.18].

Л. В. Бублейник зазначає, що складність передачі культурної складової іншою мовою полягає у відмінності засобів – граматичних, лексичних, синтаксичних і стилістичних. Перед перекладачем щоразу виникає культурне завдання, яке ускладнюється не тільки через природну системну та структурну різницю між мовами, але й через різний спосіб вживання мов. Кожна мова має свої власні засоби для вираження таких культурних особливостей, як наприклад, привітання, сум та радість, подяка, згода та незгода тощо [8, с. 5].

Г. В. Савчук і К. В. Дашкова звертають увагу на те, що серед значних культурних проблем перекладу є передача фразеологізмів, ідіоматичних зворотів, приказок та прислів'їв, лексики обмеженого вживання, реалій, діалектизмів, гри слів. Приймаючи компактну форму, вони є провідниками у міфологію, побут та історію – тобто, в самобутню культуру певного народу. Така лексика має складні семантико-структурні відносини. Щоб правильно зрозуміти і відповідно перекласти подібну лексику через відсутність прямих еквівалентів, певних культурних та інших відмінностей, перекладач повинен володіти значним словниковим запасом, вміти правильно підбирати і користуватися спеціальними довідниками і словниками. Володіння великим обсягом

культурної інформації про країну і носіїв мови перекладу – це невід’ємна вимога, якій повинен відповідати кожен професійний перекладач народної творчості. Проте, варто відзначити, що перекладач також може самостійно вирішувати, зберегти вихідну мову або ні, залишити лексичну одиницю недоторканою, або вибрати слова в цільовій мові, які мають ту саму релевантність, що й у вихідній мові [69, с. 81].

Дослідивши роботи В. С. Манаєнко [54], Г. Гудкової [23], М. І. Чепурної [80], Т. Р. Ананко [2], В. В. Горди [20], Т. Юсефа [132], виділимо низку наступних проблем, що виникають у роботі перекладача під час перекладу вищезазначеної лексики:

1. Складність перекладу виявляється в тому, що чим глибший, багатозначніший і символічніший сенс оригіналу, тим складніше виявляється завдання для перекладача. Труднощі при перекладі тут відбуваються через те, що автор оригіналу і перекладач належать до різних культур, з якими співвідносяться різні життєві коди, установки, звичаї, погляди тощо.

2. Проблема індивідуальності перекладача, який певною мірою є також автором. Він може створювати елементи змісту, передавати або не передавати всі особливості оригіналу.

3. Труднощі, спричинені відмінностями у мовах та відмінностями у культурі різних країн, національностей та суспільств. Це географія, історія звичаїв та традицій. При перекладі лексики, що відбиває іншу культуру, перед перекладачами постає безліч складнощів, серед яких іноді є відсутність певних слів у цільовій мові. Слова, словосполучення або речення настільки прив’язані до культури, що знайти еквівалент для перекладача становиться справжньою дилемою. Ідеальний переклад пов’язаних із культурою висловлювань неможливий, тому у цьому випадку перекладач повинен зберегти зміст інформації, що передається.

4. Труднощі, пов’язані з перекладом об’єктів та понять повсякденного життя, історичної доби, соціального або державного устрою, культурних особливостей різних народів.

Отже, культурні труднощі перекладу залишаються актуальним дослідницьким завданням і досі недостатньо вивченим аспектом перекладу. Тим часом, основне завдання перекладача полягає у здійсненні успішного міжкультурного спілкування, а це означає, що для того, щоб зробити адекватний переклад, перекладачеві необхідно володіти культурною грамотністю, комунікативними мовними та крос-культурними компетенціями, оскільки вони мають інтерпретувати соціокультурне значення у міжкультурних контактах, сприяти передачі знань різних культур, соціальній сфері та сфері культурного розвитку. Основна проблема такого перекладу пов'язана зі ставленням до того, про що саме йдеться мова в оригіналі, бо те, що в одній країні нічого не означає, може бути соціально значущим в іншій. Матеріал, що перекладається, може спиратися на історичні, психологічні та ідеологічні відмінності між двома культурами, що беруть участь у процесі перекладу. Таким чином, перекладач стає посередником між двома мовами, а іноді й між двома культурами, які говорять однією мовою. Крім того, переклади текстів, пов'язаних з висловлюванням народної мудрості та їх подальше існування у чужій культурі часом тягнуть за собою несподівані наслідки. Потрапляючи в новий історико-літературний та соціальний контекст, перекладене висловлювання може набувати нового характеру та починати нове існування, іноді досить далеке від його існування в рідній культурі. Таким чином, переклад народної мудрості можна вважати одним із найскладніших видів перекладу, одним із критеріїв якого є його адекватність, що досягається на різних рівнях. У свою чергу відмінності у мові та культурі створюють значні проблеми при перекладі подібних висловлювань.

2.2 Особливості передачі рідною мовою народних висловлювань за допомогою міжмовних перекладацьких трансформацій

Міжмовні перекладацькі трансформації становлять значну частину перетворень іншомовної лексики рідною мовою. Сучасний розвиток

перекладознавства вимагає активніших лексичних, граматичних та стилістичних досліджень, незважаючи на те, що більшість типів і видів перекладацьких трансформацій широко досліджено в роботах як вітчизняних так і зарубіжних дослідників. Проаналізувавши літературу з теорії та практики перекладу, а саме І. В. Корунця [43], В. І. Карабана [35], А. Я. Коваленко [37] та В. В. Коптілова [41], можемо визначити перекладацьку трансформацію як складний перекладацький прийом, який застосовується в умовах відсутності можливості перекладу за міжмовними паралелями у випадках, коли таких паралелей немає, з метою передачі комунікативного ефекту і (в міру можливості) вихідного змісту, а при наявності міжмовних паралелей, використовується з метою адаптації створюваного тексту перекладу до лінгвокомунікативної компетенції нового адресата. Наразі дослідники сходяться на думці про те, що існує багато факторів, що спричиняють необхідність використання перекладацьких заміни і найголовніші з них наступні:

1. наявність різноманітних ознак предмета, явища, поняття у мові оригіналу та перекладу;
2. відмінність у смисловому обсязі слова;
3. характер семантичного контексту;
4. особливості сполучуваності слова.

Отже, термін «перекладацька трансформація» в перекладознавстві відображає взаємозв'язок між висловлюваннями вихідної (мови оригіналу) та цільової мови (мови перекладу), заміну в процесі перекладу однієї форми вираження іншою, заміну, яку образно називають конверсією або трансформацією. Наразі існує багато класифікацій перекладацьких трансформацій, запропонованих різними дослідниками. Розбиття перекладацьких трансформацій на окремі типи, як і будь-яка інша класифікація, може здійснюватися на різних підґрунтях і різні дослідники класифікують їх різним чином.

У результаті дослідження праць з проблем визначення та класифікації різних типів міжмовних перекладацьких перетворень, зокрема А. Я. Коваленко

[37], В. І. Карабана [35], І. В. Корунця [43], О. М. Лапінської [117], Ю. В. Шаранової і Є. О. Маслова [83], А. В. Шишко і Г. А. Луканської [84], В. Є. Воробйової [13], С. Є. Максимова [53], А. В. Красулі і В. П. Миклащук [48], Т. В. Журавель і Н. І. Хайдарі [29], можемо узагальнити наступні різновиди трансформацій, які можуть застосовуватися перекладачем під час перекладу іншомовної народної творчості рідною мовою:

1. калькування (*calque*);
2. конкретизація (*concretization*);
3. генералізація (*generalization*);
4. транспозиція (*transposition*);
5. граматична заміна (*replacement*);
6. додавання (*addition*);
7. вилучення (*omission*);
8. описовий переклад (*descriptive translation*);
9. компресія (*compression*);
10. антонімічний переклад (*antonymic translation*);
11. метонімічний переклад (*metonymic translation*);
12. модуляція / смисловий розвиток (*modulation / sense development*);
13. функціональна заміна (*functional replacement*);
14. компенсація (*loss of meaning compensation*);
15. адаптація (*adaptation*).

У свою чергу міжмовні перекладацькі трансформації можуть бути обумовлені різними причинами – граматичного, лексичного, стилістичного характеру, хоча основну роль грають граматичні чинники, тобто відмінності у будові мов. Далі розглянемо їх окреме застосування під час відтворення англійських і німецькомовних ідіом і прислів'їв українською мовою. Загалом для аналізу було відібрано 200 прикладів: 100 ідіом (50/50 німецьких і англійських) та 100 прислів'їв (50/50 німецьких і англійських).

Калькування (*calque*) визначаємо як перекладацьку трансформацію, яка означає буквальний переклад, тобто переклад, у якому запозичується структура

іншомовної лексичної одиниці. Власне калька – це слово або словосполучення, запозичене з однієї мови до іншої шляхом буквального, дослівного перекладу, тобто це слово або вираз, створений за іншомовним зразком, але з мовних елементів мови перекладу і являє собою приховане запозичення, що відтворює внутрішню структуру іншомовного оригіналу. Говорячи про цю перекладацьку трансформацію, варто провести паралель з фоносемантичними відповідниками, оскільки багато дослідників відмічають їх схожість. Калькування передбачає власне семантичний переклад (відтворення значення), проте воно не охоплює фонетичної подібності лексичних одиниць, яке проявляється у передачі приблизного звучання оригінальної запозиченої одиниці шляхом підборки слова або словосполучення зі схожим звуковим оформленням, що вже існує у мові перекладу. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 20 випадках:

Наведемо приклади з англійської мови:

1. *To blow off steam* – *випускати пар* [149].
2. *To go with the flow* – *плисти за течією* [149].
3. *Hope for the best, prepare for the worst.* – *Сподівайся на краще, готуйся до найгіршого* [146].
4. *Money doesn't grow on trees.* – *Гроші не ростуть на деревах* [146].
5. *Best things in life are free.* – *Найкращі речі в житті безкоштовні* [146].
6. *Don't judge a book by its cover.* – *Не суди книгу за її обкладинкою* [146].
7. *Easy come, easy go.* – *Легко прийшло, легко пішло* [146].
8. *You reap what you sow* – *Що посієш, те і пожнеш* [146].
9. *The road to hell is paved with good intentions.* – *Шлях до пекла вимощений благими намірами* [146].

Наведемо приклади з німецької мови:

10. *Mit dem Kopf durch die Wand* – *битися головою об стінку* [153].
11. *Die Katze im Sack kaufen* – *купувати kota в мішку* [153].
12. *Alles im Butter* – *усе як по маслу* [148].

13. *Besser spät als niemals.* – *Краще пізно ніж ніколи* [150].
14. *Alles oder nichts.* – *Все або нічого* [150].
15. *Alles zu seiner Zeit.* – *Всьому свій час* [150].
16. *Liebe macht blind.* – *Любов сліпа* [150].
17. *Er war in Rom und hat den Papst nicht gesehen.* – *Був у Римі, а Папу Римського не побачив* [150].
18. *Rom wurde nicht an einem Tage erbaut.* – *Рим не один день будували* [150].
19. *Der Teufel ist nicht so schwarz, wie man ihn malt.* – *Не такий чорт страшний як його малюють* [150].
20. *Alles hat ein Ende, nur die Wurst hat zwei.* – *Усе має кінець, тільки ковбаса має два* [150].

Конкретизацію (concretization) визначаємо як перекладацьку трансформацію заміни лексичної одиниці мови оригіналу з ширшим значенням на лексичну одиницю мови перекладу з вузьким значенням. Відповідність, яка створюється у результаті застосування цієї трансформації і лексична одиниця оригіналу потрапляють у логічні відносини включення, наприклад, англомовна або німецькомовна лексична одиниця виражає родове поняття, а україномовна одиниця у перекладі виражає видове поняття, що входить до родового поняття. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 5 випадках:

Наведемо приклади вживання з англійської мови:

21. *To make yourself at home* – *відчувати себе як вдома* [149].
22. *Fortune favours the brave.* – *Вдача любить сміливих* [146].

Наведемо приклади вживання з німецької мови:

23. *To have homesick* – *сумувати за домом* [149].
24. *Keine Leid ohne Freud.* – *Немає лиха без щастя* [150].
25. *Wer kann Unglück gehabt hat, weiß von keinem Glück zu sagen.* – *Хто горя не бачив, той і щастя не знає* [150].

Граматичну заміну (replacement) розуміємо як трансформацію, за якої можуть відбуватися наступні заміни:

1. заміна лексичної одиниці, яка відноситься до однієї частини мови на лексичну одиницю іншої частини мови у перекладі;
2. заміна часових форм (наприклад, минулий час на теперішній, майбутній і навпаки);
3. заміна категорій однини і множини.

Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 3 випадках:

Наведемо приклади з англійської мови:

26. *Appearances are deceptive.* – Зовнішність оманлива [146].
27. *No news is good news.* – Відсутність новин – це хороші новини [146].

Наведемо приклад з німецької мови:

28. *Den Freund erkennt man in Not.* – Друзі пізнаються в скруті [150].

Транспозиція (transposition) – це перекладацька трансформація перестановки порядку лексичних одиниць у висловлюванні. У свою чергу зазнавати перестановки можуть слова у сповосполученнях, а також частини складних і простих речень (наприклад, переміщуватися з кінця речення у середину, або на початок і навпаки, тощо). Вживання транспозиції обумовлено тим, що порядок слів в англійській, німецькій і українській мовах у багатьох випадках може не співпадати. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 8 випадках:

Наведемо приклад з англійської мови:

29. *All's well that ends well.* — Добре те, що добре закінчується [146].

Наведемо приклади з німецької мови:

30. *Die Daumen drücken* – тримати кулаки [149]
31. *Aus einer Mücke einen Elefanten machen* – робити з мухи слона [147].
32. *Perlen vor die Säue werfen* – розкидувати перли перед свинями [149].
33. *Guter Rat kommt über Nacht.* – Ранок вечора мудріший [150].
34. *Aus der Haut fahren* – лізти зі шкіри [147]
35. *Den Stier bei (an) den Hornern packen (fassen)* – узяти бика за роги

[147]

36. *Nach Spatzen mit Kanonen schießen – стріляти з гармати по горобцям* [147].

Додавання (addition) – це перекладацька трансформація, при застосуванні якої у мові перекладу збільшується кількість слів або членів речення. Це робиться для того, щоб правильно передати сенс оригінального висловлювання, враховуючи стилістичні та граматичні норми мови перекладу. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 2 випадках:

Наведемо приклад з англійської мови:

37. *There is no time like the present.* – *Немає кращого часу, ніж зараз* [146].

Наведемо приклад з німецької мови:

38. *Viel lesen macht viel wissen.* – *Хто багато читає, той багато знає* [150].

Вилучення (omission) – це трансформація, за якої відбувається вилучення певного елемента у мові оригіналу, який згідно стилістичним або граматичним нормам мови перекладу не потрібен для вираження сенсу тексту і ніяк на нього не впливає. Вилучені елементи не несуть важливого семантичного навантаження і їх відтворення дослівно у мові перекладу може впливати на її нормативність, тим самим порушуючи її. Мета вилучення полягає в усуненні надмірності, уникненні стилістичного навантаження, можливості здійснювати компресію тексту з метою усунення його надмірного розширення та прагненні до максимальної конкретності. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 7 випадках:

Наведемо приклади з англійської мови:

39. *To be lost at sea* – *Бути в розгубленості* [149].

40. *If it ain't broke, don't fix it.* – *Якщо не поламане – не чини* [146].

Наведемо приклади вживання з німецької мови:

41. *Die Hände in den Schoß legen* – *сидіти, склавши руки* [147].

42. *Das fünfte Rad am Wagen sein* – *бути п'ятим колесом* [149].

43. *Die Zeit heilt alle Wunden.* – *Час лікує* [150].

44. *Was der Mensch säet, das wird er ernten.* – *Що посієш, те й збереш* [150].

45. *Man empfängt den Mann nach dem Gewand und entläßt ihn nach dem Verstand.* – *Зустрічають по одязу, проводжають по розуму* [150].

Компенсацію (loss of meaning compensation) можемо визначити як вид перекладацької трансформації, що полягає у передачі тих чи інших, зазвичай стилістичних, значень мови оригіналу формально нееквівалентними засобами мови перекладу. Це спосіб перекладу, у якому елементи сенсу, втрачені під час перекладу іншомовної одиниці, передаються у тексті перекладу будь-яким іншим засобом, причому необов'язково у тому самому місці, як в оригіналі. Її застосування полягає в необхідності передати прагматичні, внутрішньо лінгвістичні значення, що представляють в оригіналі характерні мовні риси: специфічне діалектне забарвлення, різну гру слів, каламбури, жаргон тощо. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 24 випадках:

Наведемо приклади з англійської мови:

46. *To bring home the bacon* – *Забезпечувати сім'ю, бути годувальником* [149].

47. *To be once in a blue moon* – *Щось, що дуже рідко відбувається* [149].

48. *To cost an arm and a leg* – *Дуже дорого коштувати* [149].

49. *Still waters run deep.* — *Тиха вода греблю рве* [146].

50. *A bird in hand is worth two in the bush.* — *Краще нині горобець, ніж завтра голубець* [146].

51. *Necessity is the mother of invention.* — *Голота на вигадки хитра* [146].

52. *While the cat's away, the mice will play.* — *Кім за пліт, а миші в танець* [146].

53. *Actions speak louder than words.* — *Не поспішай язиком – поспішай ділом* [146].

54. *Always put your best foot forward.* — *Завжди показуй себе з кращої сторони* [146].

Наведемо приклади з німецької мови:

55. *Die Kirche im Dorf lassen* – залишатися реалістичним [149].
56. *Schwein haben* – мати щастя, везіння [149].
57. *Das ist mir Wurst* – мені все одно [153].
58. *Liebe und Verstand gehn selten Hand in Hand.* – Любов перетворює розумних на божевільних [150].
59. *Wer nicht mahlt, kriegt kein Brot.* – Хто не працює, той не їсть [150].
60. *Wer den Papst zum Vetter hat, kann leicht Kardinal werden.* – Добре тому, в кого дядечко Папа Римський [150].
61. *Am Neste kann man sehen, was für ein Vogel darin wohnt.* – Яка хата, такі і господарі [150].
62. *Ein Wort, das dir entfliegen, fängst du nicht mehr ein.* – Слово не горобець, випустивши – не піймаєш [150].
63. *Sage mir, was du ißt, und ich sage dir, wer du bist.* – Скажи мені хто твій друг, і я скажу тобі хто ти [150].
64. *Das Leben ist kein Kinderspiel.* – Вік прожити – не поле перейти [150].
65. *Lerne was, so kannst du was.* – Грамоти навчатися – завжди пригодиться [150].
66. *Erst die Last, dann die Rast.* – Зробив діло, гуляй сміло [150].
67. *Wer zuletzt kommt, sitzt hinter der Tür.* – Хто пізно ходить, той сам собі шкодить [150].
68. *Nie Narbe bleibt, auch wenn die Wunde heilt.* – Ніщо не минає безслідно [150].
69. *Anderer Torheit ist deine Weisheit.* – На чужих помилках вчаться [150].

Експлікацію або описовий переклад (*explication / descriptive translation*)

визначаємо як трансформацію, під час якої лексична одиниця мови оригіналу замінюється словосполученням, експлікуючим її значення, тобто тим, що надає пояснення або визначення цього значення мовою перекладу. За допомогою експлікації можна передати значення будь-якого безеквівалентного слова в оригіналі. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 11 випадках:

Наведемо приклади з англійської мови:

70. *To blow smoke* – брехати та перебільшувати, щоб бути краще, ніж насправді [149].

71. *To go cold turkey* – різко кинути шкідливу звичку [149].

72. *To go extra mile* – зробити все можливе, щоб досягти мети [149].

73. *To eat crow* – покаятися, визнвши провину [149].

74. *Money talks.* – Де гроші говорять, там правда мовчить [146].

75. *Clothes do not make the man.* – Не одяг красить людину, а добрі справи [146].

76. *The proof is in the pudding* – Не можна про щось судити, не спробувавши [146].

77. *Ignorance is bliss.* – Менше знаєш – краще спиши [146].

Наведемо приклади з німецької мови:

78. *Deutsch sprechen* – говорити ясно, зрозуміло, прямо [147].

79. *Auf großem Fuß leben* – жити на широку ногу [149].

80. *Der Mensch ist ein Gewohnheitstier.* – Людина, яка живе звичайним, розміреним життям, швидко стає рабом своїх звичок [150].

Компресією (compression) називаємо більш компактний виклад думок завдяки випусценню зайвих елементів та позамовного контексту. Компресія тексту досягається шляхом вилучення надлишкових елементів висловлювання, особливо за парних синонімів, тобто вона сприяє приведенню розгорнутих словосполучень або синтаксичних конструкцій до компактного вигляду, здатних, передавати той самий обсяг інформації, що і повні розгорнуті структури. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 12 випадках:

Наведемо приклади з англійської мови:

81. *To feel under the weather* – захворіти [149].

82. *To break the bank* – збанкрутувати, розоритися [149].

83. *To be as genuine as a three-dollar bill* – бути несправжнім [149].

84. *To have a sweet tooth* – бути ласуном [149]

85. *To be between a rock and a hard place* – вибирати з двох зол [149].

86. *You can't have your cake and eat it too.* – Треба чимось жертвувати [146].

87. *It's not over till it's over.* – Борися до кінця [146].

88. *Absence makes the heart grow fonder.* – Розлука посилює любов [146].

Наведемо приклади з німецької мови:

89. *Das A und O* – найголовніше [153].

90. *Auf dem Holzweg sein* – помилятися [149].

91. *Sich die Finger verbrennen* – обпектися (на чому-небудь) [147].

92. *Den Teufel an die Wand malen* – накаркати [148].

Метонімічний переклад (*metonymic translation*) визначаємо як трансформацію, що полягає у переносі назви з одного класу об'єктів або окремого об'єкту на інший клас або окремий предмет, який асоціюється з ним за суміжністю. Вона полягає в тому, що замість назви одного предмета вживається назва іншого, пов'язаного з першим постійним внутрішнім або зовнішнім зв'язком. Цей зв'язок може бути між предметом і матеріалом, з якого він зроблений; між місцем і людьми, які в ньому знаходяться; між процесом і його результатом; між дією і інструментом; між предметом і одним з його ознак; між цілим і частиною предмета; між власною і загальною назвою, що володіють загальною змістовно-ознаковою основою, тощо. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 2 випадках:

Наведемо приклад з англійської мови:

93. *Out of sight, out of mind.* – Зникне з очей, зійде з думки [146].

Наведемо приклад з німецької мови:

94. *Einem geschenkten Gaul sieht man nicht ins Maul.* – Дарованому коневі в зуби не дивляться [150].

Модуляцією або смисловим розвитком (*sense development*) можемо назвати заміну слова або словосполучення початкової мови одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення початкової одиниці.

Найчастіше значення співвіднесених слів в оригіналі і перекладі пов'язані причинно-наслідковими зв'язками:

1. заміна причини її наслідком,
2. заміна причини її процесом,
3. заміна процесу її наслідком,
4. заміна процесу його причиною,
5. заміна наслідку його причиною,
6. заміна наслідку його процесом.

Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався 5 у випадках: Наведемо приклади вживання з англійської мови:

95. *To pull yourself together* – нормально себе вести, заспокоїтися [149].
96. *To find your feet* – встати на ноги [149].
97. *To sell smb. out* – видати секрет, наябедничати [149].
98. *To look like a million dollars / bucks.* – Мати відмінний вигляд [149].
99. *You can't always get what you want.* – Не може завжди бути по-твоєму [146].

Антонімічний переклад (*antonymic translation*) спирається на логічний постулат, згідно з яким заперечення будь-якого значення можна прирівняти до твердження протилежного йому значення. На практиці антонімічний переклад, як правило, пов'язується з заміною однієї з лексем оригіналу на її міжмовний антонім. Найчастіше перекладачі здійснюють антонімічні заміни, коли збереження синтаксичної конструкції оригіналу може призвести до спотворення традиційного слововживання мови перекладу, пов'язаного з ментальністю народу, носія мови перекладу. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 11 випадках:

Наведемо приклади з англійської мови:

100. *Where there's smoke there's fire* – Диму без вогню не буває [146].
101. *Let sleeping dogs lie.* – Не буди лиха, поки лихо спить [146].
102. *Let's cross that bridge when we come to it.* – Не забігай поперед батька в пекло [146].

Наведемо приклади з німецької мови:

103. *Niemand weiß, wo ihn das Unglück trifft.* – Ніхто не знає, де його лихо спіткає [150].

104. *Ich verstehe nur Bahnhof* – Я нічого не розумію [153].

105. *Es ist für ihn Luft* – він для нього не існує [147].

106. *Das ist Jacke wie Hose* – не мати значення [149].

107. *Tomaten auf den Augen haben* – нічого не помічати [149].

108. *Zum Lernen ist keiner zu alt.* – Вчитися ніколи не пізно [150].

109. *Der Liebe und dem Feuer soll man beizeiten steuern.* – Любов не пожежа, займеться - не погасиш [150].

110. *Ein Unglueck kommt selten allein.* – Біда не приходить одна [150].

Функціональну заміну (*functional replacement*) визначаємо як прийом, який вживається тоді, коли жоден з варіантних відповідників, пропонованих словником, не підходить до вказаного контексту. Застосовується в тих випадках, коли необхідно перекласти мовну одиницю, категоріальні значення якої відсутні у мові перекладу. Пошук функціонального відповідника виявляється особливо актуальним у разі безеквівалентної лексики. Найчастіше до цієї категорії потрапляють мовні одиниці або слова, що позначають предмети або явища, невідомі культурі мови перекладу, такі як реалії, або культуроніми. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 33 випадках:

Наведемо приклади з англійської мови:

111. *To be eager beaver* – Трудоголік, дуже старанний співробітник [149].

112. *To have the gift of the gab* – Володіти підвішеним язиком [149].

113. *To tell home truth* – Говорити гірку правду [149].

114. *To beat around (about) the bush* – Ходити вокруг да около [149].

115. *To make a mountain out of a molehill* – Робити з мухи слона [149].

116. *To let the dust settle* – Дозволити виухнути пристрастям [149].

117. *To make waves* – Порушити спокій [149].

118. *To be couch potato* – Бути лежнем [149].

119. *To eat like a horse* – Їсти як слон [149].

120. *To be a smart cookie* – Бути розумною людиною [149].

121. *To buy a lemon* – Здійснити жахливу покупку [149].

122. *To keep your chin up* – Тримати вище ніс! [149].

123. *Fight fire with fire.* – Клин клином вибивають [146].

124. *The show must go on.* – Життя триває [146].

125. *The end justifies the means.* – Мета виправдовує засоби [146].

Наведемо приклади з німецької мови:

126. *Die Nase voll haben* – бути ситим по горло [153].

127. *Auf Wolke sieben sein* – бути на сьомому небі від щастя [153].

128. *Das Kind beim Namen nennen* – називати речі своїми іменами [153].

129. *Ins kalte Wasser springen* – пірнути з головою [153].

130. *Etwas an die große Glocke hängen* – роздзвонити на весь світ [148].

131. *Ein dickes Fell haben* – бути товстошкірим [148].

132. *Auf dem Holzweg sein* – бути на хибному шляху [148].

133. *Der Hund des Gartners* – собака на сні [147].

134. *Das fällt mir wie ein Stein vom Herzen.* – У мене неначе гора з плечей звалилася [147].

135. *Viel Lärm und nichts dahinter. Viel Lärm um nichts.* – Багато галасу даремно [150].

136. *Man lernt, solange man lebt.* – Вік живи – вік учись [150].

137. *Die Augen sind der Liebe Pforten.* – Любов починається з погляду [150].

138. *Ein Mann ohne Frau ist ein Baum ohne Laub and Zweige.* – Чоловік без жінки, як хата без даху [150].

139. *Wenn der Reiter nichts taugt, ist das Pferd schuld.* – Поганому танцюристу штани мішають [150].

140. *Der Reiche versteht den Armen nicht.* – Ситий голодного не розуміє [150].

141. *Schrei nicht: „Juchhe!“ bis du über den Zaun bist.* – Не кажи гоп, поки не перескочиш [150].

142. *Besser der Spatz in der Hand als die Taube auf dem Dach.* – *Краще синиця в руках, ніж журавель в небі* [150].

143. *Wer alles will, tut nichts recht.* – *За все береться, та не все вдається* [150].

Адаптацію (adaptation) визначаємо як трансформацію, що полягає у перетворенні іншомовних елементів, що не відповідають аналогічним елементам мови перекладу на користь літературних канонів та традицій, властивих мові перекладу та актуальних для її носіїв, що вживається для забезпечення необхідного комунікативного ефекту. Відмінність культури різних країн обумовлює наявність в одній мові і, відповідно, відсутність в іншій реалій, що становлять труднощі для перекладача і вимагають від нього пошуку найбільш адекватних мовних засобів для передачі того чи іншого явища дійсності. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 43 випадках:

Наведемо приклади з англійської мови:

144. *To have the elephant in the room* – *Мати великі проблеми* [149].

145. *To have bigger fish to fry* – *Мати більш важливі справи* [149].

146. *To let the chips fall where they may* – *Дозволити трапитися якій-небудь дії, ситуації* [149].

147. *To hit the nail on the head* – *Потрапити в саму точку* [149].

148. *To live hand to mouth* – *Жити від получки до получки* [149].

149. *To ring a bell* – *Бути чимось знайомим* [149].

150. *To leave no stone unturned* – *Докласти всіх зусиль, щоб досягти мети* [149].

151. *To pound the pavement* – *Бути в пошуку роботи* [149].

152. *To face the music* – *Відповісти за свої дії* [149].

153. *To spill the beans* – *Розповісти секрет* [149].

154. *To have pie in the sky* – *Мати порожні мрії* [149].

155. *To be easy as pie* – *Бути легше простого* [149].

156. *To be born with a silver spoon in one's mouth* – *Народитися в заможній родині* [149].

157. *To cry wolf* – кликати на допомогу [149].
158. *To be as cool as cucumber* – Бути дуже спокійним, врівноваженим [149].
159. *To be in hot water* – Бути в складній ситуації [149].
160. *What goes around comes around.* – Як гукнеш, так і відгукнеться [146].
161. *Where there's a will, there's a way.* – Аби руки і охота, буде зроблена робота [146].
162. *Curiosity killed the cat.* – Багато будеш знати – скоро постарієш [146].
163. *Don't count your chickens before they hatch.* – Не кажи гоп, поки не перескочиш [146].
164. *An apple a day keeps the doctor away.* – Часник сім хвороб лікує [146].
165. *Every cloud has a silver lining.* – Немає лиха без добра [146].
166. *You can't fit a round peg in a square hole.* – Не допоможуть і чари, як хто кому не до пари [146].
167. *You can't teach an old dog new tricks.* – Старого лиса не виманиш з лісу [146].
168. *No rain — no gain.* – Гірка праця, та хліб солодкий [146].
169. *One man's junk is another man's treasure.* – Що одному погода, то іншому негода [146].
170. *The grass is greener on the other side of the fence.* – Краще там, де нас нема [146].

Наведемо приклади з німецької мови:

171. *J-m Steine in den Weg legen* – вставляти палиці в колеса [147].
172. *Aufs Spiel setzen* – ставити на карту [147].
173. *Einen Bock schießen* – зробити помилку [153].
174. *Hals- und Beinbruch!* – Бажаю удачі [153].
175. *Ins Gras beißen* – зазнати невдачі [149].
176. *Da steppt der Bär* – дуже весело [149].
177. *Er holt Bier* – він запропастився [147].

178. *Apfel braten* – бити байдики [147].

179. *Um den heißen Brei herumreden* – уникати основної теми [149].

180. *Kalter Kaffee* - застарілі новини [149].

181. *Den Löffel abgeben* – дуба дати [149].

182. *Probieren geht über Studieren.* – Краще один раз побачити, ніж сім раз почути [150].

183. *Eine List ist der andern wert.* – Наскочила коса на камінь [150].

184. *Not lehrt den Bären tanzen und den Affen geigen.* – Біда всього навчить [150].

185. *Ost, Süd, West - daheim ist's am best'.* – У гостях добре, а вдома найкраще [150].

186. *Den Schuldigen schreckt eine Maus.* – На злодієві шапка горить [150].

Далі розглянемо **комплексне застосування трансформацій** під час перекладу ідіом і прислів'їв українською мовою. Під комплексними трансформаціями ми, у свою чергу, розуміємо одночасне вживання декількох трансформацій під час перекладу словосполучень. Загалом у відібраних прикладах цей спосіб перекладу зустрічався у 14 випадках.

Наведемо приклади вживання з англійської мови:

187. *To eat one's words* – взяти слова назад [149] (конкретизація + додавання).

188. *Beauty is in the eye of the beholder.* – Краса – в очах того, хто дивиться [146] (граматична заміна + описовий).

189. *Good things come to those who wait.* – Добре стається з тими, хто вміє чекати [146] (граматична заміна + вилучення + додавання).

190. *All good things come to an end.* – Все хороше колись закінчується [146] (граматична заміна + вилучення + додавання).

191. *Two heads are better than one.* – Голова – добре, а дві – краще [146] (транспозиція + граматична заміна).

192. *Never put off until tomorrow what you can do today.* – *Не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні* [146] (вилучення + антонімічний переклад).

Наведемо приклади вживання з німецької мови:

193. *Auf den Punkt bringen* – *переходити до справи* [153] (транспозиція + конкретизація).

194. *J-n an die Wand drucken* – *притиснути кого-небудь до стіни* [147] (транспозиція + конкретизація).

195. *Da lachen die Huhner* – *курям на сміх* [147] (граматична заміна + транспозиція).

196. *Jemanden an der Nase herumfuhren* – *водити кого-небудь за ніс* [147] (конкретизація + транспозиція).

197. *Den Nagel auf den Kopf treffen* – *влучити в саму точку* [153] (транспозиція + конкретизація).

198. *Jemandem die Daumenschrauben anlegen* – *закручувати комусь гвинти* [149] (транспозиція + конкретизація).

199. *Wörter sind auch Schwerter.* – *Слово не стріла, а глибоко ранить* [150] (граматична заміна + додавання + метонімічний переклад).

200. *Der Mensch ehrt den Platz, nicht der Platz den Menschen.* – *Не місце красить людину, а людина – місце* [150] (антонімічний переклад + конкретизація + транспозиція).

Отже, задля адекватного перекладу іншомовних ідіом та прислів'їв рідною мовою перекладач повсякчас вживає різні типи змін, тобто перекладацькі трансформації, які можемо визначити як прийоми логічного мислення, за допомогою яких розкривається значення іншомовного слова в контексті і визначається його відповідність в українській мові. Практичне дослідження показує, що у рамках опису процесу перекладу перекладацькі трансформації розглядаються не в статичному плані, як засіб аналізу відносин між одиницями мови оригіналу і їх словниковими відповідниками, а у динамічному плані – як способи перекладу, які перекладач може активно застосовувати при перекладі

різних мовних явищ в тих випадках, коли словникові відповідники відсутні, або не можуть бути вжиті за умовами контексту.

2.3 Кількісне застосування різних типів перекладацьких трансформацій під час перекладу

Під час аналізу практичного матеріалу дослідження у роботі було розглянуто особливості перекладу англомовних та німецькомовних ідіом та прислів'їв, враховуючи параметри адекватності перекладу. Для практичного аналізу застосування різних типів міжмовних перекладацьких трансформацій у попередньому розділі було обрано 200 англомовних і німецькомовних прикладів їх вживання, далі було проаналізовано вживання перекладацьких трансформацій, що застосовувалися під час їх перекладу українською мовою. Саме міжмовні перекладацькі трансформації забезпечили необхідну передачу лексико-граматичної та стилістичної інформації засобами української мови; передачу емоційно-оцінної інформації; адекватність передачі експресивної та естетичної інформації тощо. Результати підрахунків надалі представлені у виді таблиці, що відображає частотність вживання різних типів трансформацій та їх кількість.

Табл. 2.3 Вживання різних типів перекладацьких трансформацій під час перекладу іншомовних ідіом і прислів'їв українською мовою

Перекладацька трансформація	Кількість випадків вживання
Адаптація	43
Функціональна заміна	33
Компенсація	24
Калькування	20
Комплексні	14
Компресія	12
Антонімічний переклад	11

Описовий переклад	11
Транспозиція	8
Вилучення	7
Модуляція	5
Конкретизація	5
Граматична заміна	3
Метонімічний переклад	2
Додавання	2
Загалом	200 одиниць

Отже, у результаті дослідження у другому розділі бачимо, що переклад іншомовних ідіом і прислів'їв українською мовою є складним завданням для перекладача. Перекладач повинен з особливою ретельністю брати до уваги всі важливі деталі, щоб у перекладі не позбавити оригінальних висловлювань яскравості, колориту та індивідуальних особливостей іншомовної культури. Саме для цього перекладач вживає різні типи трансформацій, які є своєрідними перекладацькими перетвореннями, що полягають у заміні в процесі перекладу лексичних та граматичних форм і структур одиниць вихідної мови формами одиниць мови перекладу при збереженні смислової відповідності між ними. У свою чергу широке використання перекладацьких трансформацій при перекладі можемо пояснити тим, що англомовні та німецькомовні ідіоми і прислів'я у більшості випадків не збігаються за своєю структурою з українськими: вони можуть мати інший порядок слів та розташування, а також невідповідність у лексичних та стилістичних нормах. Частина мови, якими виражені члени висловлювань в оригіналі, можуть передаватися іншими частинами мови під час перекладу, слід також виокремити стислість іншомовних речень, завдяки наявності цілого ряду структур і форм, що вимагає вилучення введення додаткових слів при перекладі на українську мову та інші особливості.

Таким чином, під час перекладу ідіом і прислів'їв не слід копіювати кожен деталь оригіналу, якщо це відбувається всупереч стилістичним нормам рідної мови, якою здійснюється переклад, а замість цього вживати міжмовні

перекладацькі трансформації. Проведений аналіз також показав, що, досліджуючи тексти оригіналу стає ясно, який прийом є кращим для передачі лексико-граматичних мовних одиниць в тій чи іншій ситуації, і за якою схемою потрібно діяти перекладачеві для досягнення адекватності їх перекладу.

ВИСНОВКИ

Основним завданням дипломної роботи було дослідження особливостей визначення основних способів перекладу англомовних і німецькомовних ідіом і прислів'їв на українську мову за допомогою міжмовних перекладацьких трансформацій. Дослідження проводилися на основі праць відомих дослідників, присвяченим дослідженням вищезазначених явищ і проблемам їх перекладу, та на основі практичного перекладацького аналізу на базі 200 прикладів вживання англомовних і німецькомовних ідіом і прислів'їв та їх перекладів українською мовою. Думки мовознавців з низки проблем сучасної фразеології розходяться, і це цілком природно. Тим не менш, важливим завданням мовознавців, які працюють в області фразеології, є об'єднання зусиль і знаходження спільних точок дотику щодо визначення і вживання цих явищ у мові.

Англомовна та німецькомовна фразеологія формувалася протягом багатьох століть, акумулюючи у собі життєвий досвід народів. В цій науці найбільшою мірою проявляється національна специфіка мови, і у цілому вона дуже різноманітна за своїм складом.

У результаті дослідження бачимо, що ідіоми і прислів'я можна назвати складними утвореннями, що поєднують у собі раціональні, експресивні і оціночні компоненти. У свою чергу межі між цими компонентами чітко не окреслені. Дослідження їх функціональних особливостей показує, що вони є необхідним будівельним матеріалом для втілення експресивної, емоційно-оцінної та образної функцій. У той самий час вживання цих явищ у мові є не лише лінгвістичним, але й соціологічним, культурологічним явищем, що відбиває процеси, які відбуваються в суспільстві і в свідомості носіїв мови. Ідіоми і прислів'я не тільки прикрашають будь-яку сучасну мову і мовлення, але й надають їй переконливості, оскільки мимоволі запам'ятовуються, завдяки чому їх згодом можна згадати і легко відновити у пам'яті.

Також слід зазначити, що в англійській та німецькій мові функціонують дуже багато ідіом і прислів'їв і їх кількість продовжує постійно зростати. Звісно,

важко зустріти мову, в якій взагалі не існує ідіом, фразеологічних зворотів і прислів'їв та приказок, але саме завдяки їм з'являється чудова нагода пізнати культуру, традиції, менталітет та характерну рису певного народу. При цьому їх влучне вживання завжди залежить від правильного вибору відповідного контексту та ситуації. Отже, фразеологія сьогодні – це надзвичайно складне явище, вивчення якого потребує подальших досліджень, із залученням лексикології, граматики, стилістики та перекладознавства.

Також у результаті дослідження було виявлено, що процес перекладу ідіом і прислів'їв не є простою заміною одиниць однієї мови одиницями іншої мови, проте навпаки, це складний міжмовний процес, що включає низку труднощів, які необхідно долати перекладачеві і допомагають йому в цьому перекладацькі трансформації. Перекладацькі трансформації відбуваються з причини не повної відповідності або відмінності англійської, німецької та української мов. Необхідно відзначити, що всі причини вживання перекладацьких трансформацій зводяться до двох основних: об'єктивні і суб'єктивні. З об'єктивних причин відбуваються трансформації, пов'язані з культурними відмінностями носіїв двох мов та з відмінностями граматичних структур мов. До суб'єктивних причин відносяться: власний стиль перекладача і чи є перекладач носієм вихідної мови або мови перекладу. При перекладі слід пам'ятати про неприпустимість модифікацій при перекладі, мотивованих суб'єктивним вибором перекладача, якщо порушується: сенс висловлювання, що повідомляється в оригіналі, а саме: виникає смислове спотворення, неточності; довільно інтерпретується комунікативне завдання; невиправдано вводиться додаткова інформація або опускається частина інформації та естетична цінність оригінальної одиниці.

Отже, варто завжди пам'ятати, що жодні мови повністю не схожі між собою семантикою, порядком лінгвістичних елементів та вибором граматичних форм так, що можна було б, просто перекладаючи кожне слово, перетворити одну мову на іншу. У свою чергу міжмовний переклад ідіом та прислів'їв повинен відповідати певним критеріям, серед яких можна виділити основні:

переклад має здійснювати на реципієнтів той самий емоційний вплив, що і оригінал; в перекладі повинен бути виражений нерозривний зв'язок форми і змісту; переклад повинен донести ідіоми і прислів'я до реципієнтів у всій національній своєрідності їх форм; слова перекладу повинні викликати асоціації, близькі оригіналу, якщо у мові перекладу немає їх відповідників.

У свою чергу вжиті під час перекладу англомовних і німецькомовних ідіом та прислів'їв міжмовні перекладацькі трансформації, пов'язані з лексико-граматичними особливостями перекладу і в українському перекладі можуть бути спрямовані не тільки на текстологічне поліпшення перекладу, але й на упорядкування мови певним стилістичним нормам, характерним для цього типу текстів. Під час аналізу англомовних та німецькомовних прикладів і їх перекладів українською мовою, були виокремлені наступні види перекладацьких трансформацій, які вживалися у такій кількості: адаптація – 43, функціональна заміна – 33, компенсація – 24, калькування – 20, комплексне застосування трансформацій – 14, компресія – 12, антонімічний переклад – 11, описовий переклад – 11, транспозиція – 8, вилучення – 7, модуляція – 5, конкретизація – 5, граматична заміна – 3, метонімічний переклад – 2, додавання – 2. Таким чином, для адекватного перекладу іншомовних ідіом і прислів'їв рідною мовою перекладачеві необхідно зробити гранично еквівалентними найбільше число сторін обох висловлювань і так збалансувати формальні і смислові елементи у своєму перекладі, щоб отримати максимально повноцінне відтворення оригіналу. В свою чергу без перекладацьких трансформацій цього досягти не можливо, оскільки саме вони допомагають перекладачеві здійснити адекватний переклад, який буде легко читати та сприймати.

Проведене дослідження доводить необхідність комплексного підходу до аналізу застосування міжмовних перекладацьких трансформацій під час перекладу іншомовних ідіом і прислів'їв а також той факт, що сфера фразеології є надзвичайно широким полем для подальших досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології : електрон. бібл. «Чтиво», 2023. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Alefirenko_Mykola/Teoretychni_pytannia_frazeologiii/ (дата звернення: 15.09.2024).
2. Ананко Т. Р. Прагматична адаптація у перекладі художніх творів // Наукові записки. Сер. Філологічна, 2012. Вип. 25. С. 3-4.
3. Андрієнко Т. П. Переклад як когнітивно-комунікативна діяльність // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя, 2014. С. 13-18.
4. Бевз Ю. Структурна класифікація фразеологізмів з компонентом ‘ірреальна істота’ в українській та англійській мовах // Актуальні питання гуманітарних наук. Т. 1. Вип 58, 2022. С. 161-165.
5. Бекіров Р. О. Дієслівні ідіоми сучасної арабської мови // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Сер. Філологія. Соціальні комунікації, 2013. Вип. 26 (65). № 2. С. 45-50.
6. Бекіров Р. О. Паремічні вислови як об’єкт фразеології сучасної арабської мови // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Сер. Філологія. Соціальні комунікації, 2014. Т. 27 (66). № 3. С. 43-48.
7. Бехта І. А., Матвієнків О. С. Структурно-семантичні типи фразеологізмів в англійськомовному художньому прозовому тексті. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Сер. Філологія. Соціальні комунікації, 2020. Т. 31(70). № 2(2). С. 22-28.
8. Бублейник Л. В. Проблематика художнього перекладу: семантико-стилістичні аспекти. Луцьк : ВІЕМ, 2011. 164 с.
9. Вейнрейх У. Досвід семантичної теорії // Нове у закордонній лінгвістиці. Лінгвістична семантика, 1981. Вип. 10. С. 50-176.

10. Верховцова О. М. Міжмовна інтерференція при перекладі. (Типові помилки у студентських перекладах) // Вісник Національного авіаційного університету, 2014. URL :

<https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/38246/1/%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F.doc> (дата звернення: 18.09.2024).

11. Вітренко А. В. Характеристика семантики німецьких та українських прислів'їв про працю // Вісник Маріупольського державного університету Сер. Лінгвістика, 2012. Вип 7. С. 110-114.

12. Волошок І. Ю. Інтерференція та її типи на різних мовних рівнях // Педагогічні науки, 2012. Вип. 62. С. 81-85.

13. Воробйова В. Є. Граматичні трансформації при перекладі // Сучаний вимір філологічних наук, 2020. С. 43-46.

14. Гаврилова І. Фразеологізми німецької мови з національно-культурним компонентом // Актуальні питання гуманітарних наук. Сер. Мовознавство. Літературознавство, 2020. Т. 1. Вип 32,. С. 92-98.

15. Гамерська І. І. Фвище інтерференції в сучасних лінгвістичних дослідженнях // Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис», 2023. № 1. С. 21-28.

16. Гарник І. В. Типологія перекладацьких трансформацій. К. : МІЛП, 2001. 27 с.

17. Герцовська Н., Шпеник Т. Підходи до класифікації англійських ідіом: тематичний аспект // Сучасні дослідження з іноземної філології, 2021. Вип. 1(19). С. 27-39.

18. Гончаренко О. І. Лекції з теорії та практики перекладу. Дніпропетровськ : ДНУ, 2001. 50 с.

19. Гончаренко О. П. Доля українського художнього перекладу. Дніпропетровськ : ДНУ, 2007. 65 с.

20. Горда В. В. Художній переклад та проблеми адекватності перекладу. Концептуальні проблеми розвитку сучасної гуманітарної та прикладної науки:

матеріали V Всеукраїнського науково-практичного симпозіуму, м. Івано-Франківськ, 14 травня 2021 року. Івано-Франківськ : Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2021. 388 с.

21. Гордій О. М. Фразеологічні експресиви і комунікативи сучасної німецької мови в Інтернет-текстах : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Івано-Франківськ, 2016. 270 с.

22. Горобей А. М. Першоджерела англійських прислів'їв і приказок : тез. докл. міжнар. наук.-техн. конф. Маріуполь, 20-21 травня 2014 р. ПДТУ. Маріуполь, 2014. Т.4. С. 138-139.

23. Гудкова Г. Actual problems of literary translation, 2013. URL : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1266> (дата звернення: 11.10.2024).

24. Гумбольдт В. Мова та філософія культури. Прогрес, 1985. 451 с.

25. Деркач Н. В. Систематизація жанрових ознак англійського прислів'я // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Філологічні науки. Мовознавство, 2009. Вип. 81(2). С. 175-181.

26. Дробаха О. В. Еквівалентність у сучасному англо-українському перекладі // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Філологія, педагогіка, психологія, 2017. Вип. 34. С. 195-199.

27. Дубель М. В., Дячук Н. В. Жанрові характеристики паремій (на прикладі англійської мови), 2023. URL :

<http://eprints.zu.edu.ua/37189/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%B0%202023%20%281%29-%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B8-26-30.pdf> (дата звернення: 9.09.2024).

28. Єфименко Т. М. Явище міжмовної інтерференції в процесі перекладу // Закарпатські філологічні студії, 2019. Т. 2. Вип. 7. С. 7-10.

29. Журавель Т. В., Хайдарі Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблеми їх класифікації // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія, 2015. Т 2. № 19. С. 148-150.
30. Зіненко Г. Англійські прислів'я та їхні українські відповідники. К. : Арій, 2023. 112 с.
31. Іванова Л. П. Методи лінгвістичних досліджень. К. : ІСДО, 1995. 87 с.
32. Іванова О. Перекладацька еквівалентність і способи її досягнення (translators equivalence and ways to reach it) // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологічна, 2014. Вип. 48. С. 277-279.
33. Калиновський Ю. Ю. Приказки та прислів'я як індикатори повсякденної правосвідомості // Гуманітарний часопис, 2006. Вип. 3. С. 75-80.
34. Капітан Т. Специфіка вживання прислів'їв та приказок в українській та німецькій мовах // Наукові записки. Сер. Філологічні науки, 2016. Вип.146, С. 226-230.
35. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова книга, 2004. 576 с.
36. Клименко І. М., Зоренко І. С. Лексичні трансформації при передачі англійської політичної термінології українською мовою // Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету, 2012. Вип. 8. С. 84-90.
37. Коваленко А. Я. Загальний курс науково-технічного перекладу. К. : Інкос, 2002. 317 с.
38. Козубська В. Основні лексичні трансформації при перекладі художнього тексту, 2023. С. 1-3. URL : <http://www.vtei.com.ua/doc/2022/03102022/2/6.pdf> (дата звернення: 4.09.2024).
39. Колоїз Ж. В. Українська пареміологія. Кривий Ріг : КПІ ДВНЗ «КНУ», 2012. 348 с.

40. Коломийська І. Особливості вживання фразеологічних одиниць у німецькомовному газетному тексті: гендерний аспект : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Чернівці, 2017. 272 с.
41. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. К. : Юніверс, 2003. 280 с.
42. Корень О. В. Системно-функціональні особливості англійських прислів'їв : автореф. дис. канд. філол. наук. Харків, 2000. 20 с.
43. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова Книга, 2003. 448 с.
44. Костюк Т. Мовна інтерференція як проблема редагування перекладів, 2024. URL : <https://prezi.com/p/bbogyreby54l/presentation/>
45. Коцюба З. Г. Лінгвістичні аспекти дослідження прислів'їв і приказок. Донецьк: Лінгвістичні студії. № 24, 2012. С. 74–79.
46. Крайняк Л. К., Боднар О., Дуда О. І. Переклад у сфері професійної комунікації: подолання інтерференції // Сучасні дослідження з іноземної філології. Розділ «Мовознавство», 2024. № 2(26). URL : <http://philol-zbirnyk.uzhnu.uz.ua/index.php/philol/article/view/409> (дата звернення: 3.09.2024).
47. Крапива Ю. В. Міжмовна омонімія як підґрунтя для деструктивної інтерференції на лексико-семантичному рівні // Закарпатські філологічні студії, 2021. Т. 2. Вип. 17. С. 43-47.
48. Красуля А. В., Миклашук В. П. Лексичні та граматичні трансформації в процесі перекладу художніх творів з англійської на українську мову (на матеріалі трилогії Сюзанни Коллінз "Голодні ігри") // Нова філологія, 2020. Т. І. № 80. С. 299-305.
49. Куртсеітов А. М. Структурно-семантичний аналіз кримськотатарських фразеологізмів : ав-тореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2006. 19 с.
50. Лаврухіна В. Л. Використання фразеологічних одиниць у викладанні англійської мови як один із аспектів формування соціокультурної компетенції //

Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія, 2021. Т 1. № 47, С. 138-142.

51. Легкова М. П. Англomовні прислів'я, приказки та особливості їх перекладу : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня магістра. Суми, 2022. 75 с.

52. Майковська В. О., Прокопець М. С. Німецьки фразеологізми-соматизми у мовній картині світу // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Сер. Філологія. Журналістика, 2022, Т. 33 (72). № 3. С. 100-105.

53. Максимов С. Є. Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). К. : Ленвіт, 2012. 203 с.

54. Манаєнко В. С. Проблеми художнього перекладу, 2013. URL : https://confcontact.com/2013_02_20/15_Manaenko.html (дата звернення: 02.10.2024).

55. Мизин Т. О. Синтаксичні та семантичні характеристики прагматичних ідіом (на матеріалі англійської мови) // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Сер. Іноземна філологія, 2017. С. 132-138.

56. Мишак О. О. Прагматичні ідіоми в сучасній англійській мові // Вісник Дніпропетровського університету ім. Альфреда Нобеля. Сер. Філологічні науки», 2012. № 2(4). URL :

<https://phil.duan.edu.ua/images/PDF/2012/2/26.pdf> (дата звернення: 7.09.2024).

57. Мосейчук О. М. До питання про обсяг і природу ідіоматики // Мовні і концептуальні картини світу, 2007. Вип. 23. С. 55-59.

58. Мосейчук О. М. Проблема визначення кордонів ідіоматики // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Сер. Філологія, 2004. Вип 9. С. 269-272.

59. Мосейчук О. М. Системні та функціональні особливості англomовних однослівних ідіом (на матеріалі сучасного публіцистичного дискурсу : автореф. дис. канд. філол. наук. Харків, 2009. 20 с.

60. Олійник Т. Прагматика перекладу: адекватність перекладу як критерій оцінки його якості. Сучасні проблеми лінгвістичних досліджень і методика викладання іноземних мов професійного спілкування у вищій школі: збірник наукових праць. Ч. 1. Лінгвостилістика. Лексична семантика. Фразеологія / за ред. В. Т. Сулима, С. Н. Денисенко. Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. С. 271-273.

61. Остроушко В. Б., Слєпченко Л. С. Прислів'я та приказки як джерело країнознавчої інформації // Вісник Каразінського університету, 2009. URL : <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/c7786d7b-843c-460e-a8bb-ebee7d4e1d6f/content> (дата звернення: 7.09.2024).

62. Петрова Н. Д. Англійські фразеологічні одиниці з національно-культурологічним компонентом // Іноземна філологія, 2013. С. 40-50.

63. Поняття еквівалентності та інтерференції у перекладі. Бюро перекладів «Азурит», 2024. URL :

<https://www.azurit.kiev.ua/uk/2017/07/12/ponyattya-ekvivalentnosti-ta-interferentsiyi-u-perekladi/> (дата звернення: 4.10.2024).

64. Прагматичні проблеми перекладу. Бюро перекладів «Азурит», 2021. URL :

<https://www.azurit.kiev.ua/uk/2021/01/18/problemi-perekladu-hudozhnoyi-literaturi/> (дата звернення: 5.10.2024).

65. Прилуцька М. Найуживаніші англійські ідіоми: приклади з перекладом, 2024. URL : <https://greenforest.com.ua/journal/read/naiuzhyvanishi-anhliiski-idiomu-pryklady-z-perekladom> (дата звернення: 5.10.2024).

66. Рогач О. О. Прислів'я та приказки як особливий вид фразеологічних одиниць // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Вип. 5, 2009. С. 148–150.

67. Рогач О. О. Типи паремій та принципи їхньої класифікації // Актуальні питання іноземної філології, 2017. № 7. С. 143-147.

68. Савченко А., Христич Н. С. Міжмовна інтерференція як проблема перекладу // Актуальні проблеми сучасної іноземної філології, 2021. С. 33-37.

69. Савчук Г. В., Дашкова К. В. Особливості перекладу художньої літератури // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія, 2018. Т 2. №35. С. 79-81.

70. Свешнікова О. В. Особливості перекладу фразеологічних одиниць англійської мови на українську // Прикладна лінгвістика: проблеми та рішення, 2014. С. 15-19.

71. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика. Полтава: Довкілля-К, 2006. 716 с.

72. Сизонов Д. Ю. Медійна фразеологія та категорія експресивності: стилістичні взаємозалежності // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. Вип. XXXVIII, 2019. С. 96-108.

73. Сингаївська А. В. Функціональні характеристики однослівних ідіом // Вісник Житомирського державного університету імені І. Я. Франка. №39, 2008. С. 181-186.

74. Сиротків В. М. Прислів'я та приказки як джерело вивчення етико-правових звичаїв і уявлень народу // Народна творчість та етнографія. № 1. 1987. С. 39-42.

75. Скрильник С. Ступені інтерферентності у художньому і нехудожньому перекладі, 2013. URL :

https://www.researchgate.net/publication/385375755_Stupeni_interferentnosti_u_hudoznomu_i_neudoznomu_perekladi (дата звернення: 5.10.2024).

76. Стецюк Є. В. Особливості застосування ідіом в англійській мові // Студентський вісник національного університету водного господарства та природокористування. Вип. 1 (11), 2019. С. 51-53.

77. Сухенко К. М. Лексичні проблеми перекладу. К. : Вид-во Київ. ун-ту, 2000. 124 с.

78. Тараненко Л. І. Жанрові особливості та функціональне призначення тексту англійського прислів'я // Наукові записки Національного університету Острозька академія. Сер. Філологія, 2015. Вип. 53. С. 244-247.

79. Типи перекладацьких трансформацій, 2023. URL : https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/106178/mod_resource/content/1/%D0%A2%D0%98%D0%9F%D0%98%20%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%95%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%94%D0%90%D0%A6%D0%AC%D0%9A%D0%98%D0%A5%20%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%9D%D0%A1%D0%A4%D0%9E%D0%A0%D0%9C%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%99.pdf (дата звернення: 8.10.2024).
80. Чепурна М. І. Проблематика перекладу художніх творів // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2010. № 14 (201). С. 210-215.
81. Чепурна О. Лігвостилістичні аспекти перекладу текстів художньої літератури // Вісник Львівського університету. Сер. Іноземні мови, 2014. Вип. 22. С. 176-180.
82. Чорнобай С. Є. Визначення ідіоми в сучасній фразеології // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Сер. Філологія. Соціальні комунікації, 2011. Т. 24 (63). № 3. С. 317-322.
83. Шаранова Ю. В., Маслов Є. О. Перекладацькі трансформації в англо-українських перекладах у сфері інженерії // Закарпатські філологічні студії, 2023. Т. 3. Вип. 27. С. 150-154.
84. Шишко А. В., Луканська Г. А., Граматичні трансформації в художньому перекладі // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. Філологія, 2019. Т. 4. № 43. С. 125-128.
85. Agricola Jh. Dreyhundert gemeiner Sprichwörter, der wir Deutschen uns, 2024. URL: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10181583?page=3>
86. Bally Ch. Linguistique générale et linguistique française. Franke, 2001. 440 p.
87. Bar-Hillel Y. The Treatment of «idioms» by a Translating Machine. Presented at the Conference on Mechanical Translation at Massachusetts Institute of Technology, 2024. URL : <http://mtarchive.info/MIT-1952-Bar-Hillel-2.pdf> (дата звернення: 6.09.2024).

88. Bergenholtz H. Von Wortverbindungen, die sie Kollokationen nennen. *Lexicographica*, №24, 2008. S. 9–20.
89. Burger H. *Phraseologie*. Berlin: Erich Schmidt Verlag GmbH & Co, 1998. 224 S.
90. Cacciari C., Tabossi P. *Idioms: Processing, Structure, and Interpretation*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Inc, 1993. 189 p.
91. Campbell I. *Science Fiction in Translation. Perspectives on the Global Theory and Practice of Translation*. Springer International Publishing, 2022. 359 p.
92. Catford J. C. *A linguistic theory of translation*. Oxford University Press, 2005. 103 p.
93. Cermak F. Substance of Idioms: Perennial Problems. Lack of data or Theory // *International Journal of Lexicography*, 2001. 14 (1), pp. 1-20.
94. Chafe W. Idiomaticity as an Anomaly in the Chomskyan Paradigm. *Foundations of Language*. pp. 109-127. URL : <https://fathovemi1982.wordpress.com/wp-content/uploads/2018/03/lkxvuvhrnal.pdf> (дата звернення: 5.09.2024).
95. Coffey S. Disturbing the Form-Meaning Nucleus of Multiword Units: Data and Issues // *Studi Italiani di Linguistica Teorica e Applicata*, 2001. №2, pp. 215-228.
96. Cowie A. P. *Phraseological Dictionaries: Some East-West Comparisons* // *Phraseology: Theory, Analysis and Applications*. Oxford: Oxford University Press, 2001. pp. 209-228.
97. D'Arcais G. B. Flores. The Comprehension and Semantic Interpretation of Idioms // *Idioms: processing, structure, and interpretation*, 2003. pp. 79-98.
98. Duranti A. *Linguistic anthropology*. Cambridge University Press, 2009. 522 p.
99. Fallersleben H. von. *Die älteste deutsche Sprichwörterammlung*, 2012. URL : <https://www.amazon.com/Die-%C3%A4lteste-niederdeutsche-Sprichw%C3%B6rtersammlung-German/dp/3846016500> (дата звернення: 16.09.2024).

100. Fellbaum C. Idiome in einem Digitalen Lexikalischen System // *Linguistik und Literatur*, 2004. №34. pp. 56-71.
101. Fernando Ch. *Idioms and idiomaticity*. Oxford University Press. 2008. 265 p.
102. Fernando Ch. *On Idiom: Critical Views And Perspectives* // *Exeter Linguistic Studies*, 1981. Vol. 36, № 5. pp. 18-48.
103. Fleischer B. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. Oxford University Press, 2001. 358 p.
104. Fraser B. *Idioms within a transformational grammar*, 2024. URL : https://www.academia.edu/578294/Idioms_within_a_transformational_grammar (дата звернення: 5.09.2024).
105. Friederich W. *Moderne deutsche Idiomatik*, 2023. URL : <https://archive.org/details/moderndeutschei0000wolf> (дата звернення: 5.09.2024).
106. Gibbs R., Nayak N. *Psycholinguistic studies on the syntactic behaviour of idioms* // *Cognitive Psychology*, 1999. pp. 100-138.
107. Gläser R. *The Stylistic Potential of Phraseological Units in the Light of Genre Analysis* // *Phraseology: theory, analysis, and applications*, 1998. pp. 125-143.
108. Glucksberg S. *Understanding Figurative Language: From Metaphor to Idioms*. Oxford: Oxford University Press, 2001. 186 p.
109. Goodenough W. H. *Culture, language, and society*. Cummings Publishing Company, 2004. 48 p.
110. Hockett Ch. *A Course in Modern Linguistics*, 2015. URL : <https://ia601404.us.archive.org/24/items/in.ernet.dli.2015.135713/2015.135713.A-Course-In-Modern-Linguistics.pdf> (дата звернення: 12.09.2024).
111. Hockett Ch. F. *The Origin of Speech* // *Scientific American*, 2003. pp. 89-97.
112. Householder F. *On Linguistic Primes*. – *Word*, Vol. 15, 2015. URL : <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00437956.1959.11659696> (дата звернення: 17.09.2024).

113. Jaeger L. The Nature of Idioms. A Systematic Approach. P. Lang Publ. 1999. 268 p.
114. Kovacs G. About the definition, classification, and translation strategies of idioms // *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica*, 2016. Volume 8. Issue 3. pp. 85-101.
115. Kovecses Z., Szabo P. Idioms: A View from Cognitive Semantics // *Applied Linguistics*, 1996. Vol. 17/3. pp. 326-355.
116. Langlotz A. Idiomatic Creativity: A cognitive-linguistic model of idiom-representation and idiom variation in English. Philadelphia: John Benjamins Publishing, 2006. 327 p.
117. Lapinska O. M. Grammatical transformations in scientific-technical translation // *Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Мовознавство*, 2014. Т. 22. Вип. 20 (1). С. 97-101.
118. Lauhakangas O. Categorization of Proverbs: Introduction to Paremiology // *Sciendo Migration*, 2015. №3. С. 49-67.
119. Liu D. Idioms Description, Comprehension, Acquisition, and Pedagogy. Routledge. 2017. 224 p.
120. MacCoinnigh M. 5 Structural Aspects of Proverbs. Introduction to Paremiology: A Comprehensive Guide to Proverb Studies. Berlin: de Gruyter, 2015. 382 p.
121. Makkai A. Idiom structure in English. The Hague: Mouton, 2013. 371 p.
122. McMordie W. English Idioms and How to Use Them, 2017. URL : <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.50141> (дата звернення: 17.09.2024).
123. Norrick N. R. How proverbs mean: semantic studies in English proverbs/ Berlin: de Gruyter, 2011. 2013 p.
124. Palmer F. R. Semantics a new outline, 2017. URL : https://www.academia.edu/42620758/Palmer_f_r_semantics_a_new_outline (дата звернення: 17.09.2024).
125. Reiss K., Vermeer H. J. Theory of translation. Niemeyer, Tubergen. 1994. 250 p.

126. Santoyo J.-C. Translation and cultural identity: Competence and performance of the author-translator // Translation and cultural identity: Selected essays on translation and cross-cultural communication, 2010. pp. 13-32.

127. Seiler F. Deutsche Sprichwörterkunde, 2009. URL : <https://archive.org/details/deutschesprichw00seiluoft> (дата звернення: 14.09.2024).

128. Smith L. P. The English Language 2nd ed, 2013. URL : <https://gutenberg.ca/ebooks/smithlp-englishlanguage/smithlp-englishlanguage-00-h.html> (дата звернення: 18.09.2024).

129. Spears R. A. Common American Phrases in Everyday Contexts: A Detailed Guide to Real-Life Conversation and Small Talk. N.Y.: McGraw-Hill, 2003. 302 p.

130. Sweet H. A New English Grammar. Logical and Historical, 2017. URL : <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.83994> (дата звернення: 18.09.2024).

131. Sweet H. Words and idioms; studies in the English language, 2020. URL : <https://archive.org/details/wordsidiomsstudi0000smit/page/n3/mode/2up> (дата звернення: 18.09.2024).

132. Yousef T. Literary Translation: Old and New Challenges // International Journal of Arabic-English Studies (IJAES), 2012. Vol. 13. pp. 49-64.

133. Weinreich U. Problems in the Analysis of Idioms. New York: University California Press, 2018. URL :

<https://www.degruyter.com/document/doi/10.9783/9781512819267-007/html?srsId=AfmBOoopXgJugaFe8gNliMVO0N4qiqNnqxOeweStAImXYWZXCL1Fy98g> (дата звернення: 17.09.2024).

Довідникові джерела

134. Баранцев К. Англо-український фразеологічний словник. К. : Знання, 2006. 1056 с.

135. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К. : Вища школа, 1995. 360 с.

136. American Language Course Book of Idioms. Slang, Special Expressions & Idiomatic Language. Texas : Defense Language Institute, English Language Center, 2001. 70 p.

137. Cambridge Dictionary, 2024. URL :

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/> (дата звернення: 5.11.2024).

138. Collins Dictionary, 2024. URL :

<https://www.collinsdictionary.com/dictionary/> (дата звернення: 5.11.2024).

139. Context Reverso, 2024. URL : <https://context.reverso.net/> (дата звернення: 10.11.2024).

140. Matthews P. H. The Concise Oxford dictionary of linguistics. New York: Oxford University Press, 1997. 410 p.

141. Merriam-Webster Dictionary, 2024. URL : <https://www.merriam-webster.com/dictionary> (дата звернення: 8.11.2024).

142. Oxford Idioms Dictionary for Learners of English. Oxford : Oxford University Press, 2003. 465 p.

143. The Free Dictionary, 2024. URL :

<https://idioms.thefreedictionary.com> (дата звернення: 7.11.2024).

144. The Largest idioms dictionary, 2023. URL : <https://www.theidioms.com/> (дата звернення: 10.11.2024).

145. Ukrainian-German dictionary, 2025. URL :

<https://m.dict.cc/ukrainisch-deutsch/> (дата звернення: 6.11.2024).

Ілюстративні джерела

146. Англomовні прислів'я, 2016. URL :

<https://greenforest.com.ua/journal/read/anglijski-prislivya-ta-ih-ekvivalenti-v-ukrainskij-movi> (дата звернення 10.11.24).

147. Ідіоми, 2024. URL : <https://inyaz.bobrodobro.ru/9612> (дата звернення 10.11.24).

148. Інтенсив «Використання німецьких фразеологізмів у повсякденному житті, 2024. URL : <https://www.deutschfueraliens.eu/intensiv> (дата звернення 10.11.24).

149. Найбільш Популярні Ідіоми на Англійській, 2024. URL : <https://be-english.com.ua/blog/most-popular-idioms-in-english/> (дата звернення 15.11.24).

150. Німецькі прислів'я українською мовою, 2020. URL : <https://de.tobm.org.ua/2020/05/blog-post.html> (дата звернення 15.11.24).

151. Поширені німецькі ідіоми та їх значення, 2025. URL : <https://talkpal.ai/uk/vocabulary/%D0%BF%D0%BE%D1%88%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%96-%D0%BD%D1%96%D0%BC%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D1%96-%D1%96%D0%B4%D1%96%D0%BE%D0%BC%D0%B8-%D1%82%D0%B0-%D1%97%D1%85-%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD/> (дата звернення 15.11.24).

152. Топ-10 німецьких прислів'їв та приказок, 2024. URL : <https://zdolbyniv.rv.ua/2024/04/top-10-nimetskyh-prysliv-yiv-ta-prykazok/> (дата звернення 10.11.24).

153. Топ-20 німецьких ідіом, які часто використовуються при вимові, 2024. URL : <https://koziatyn.info/Osvita/top-20-nimetskih-idiom-yaki-chasto-vikoristovuyutsya-pri-vimovi-novini-11948999.html> (дата звернення 20.11.24).

154. ТОП 45 приказок англійською мовою, 2022. URL : <https://www.englishdom.com/ua/blog/top-45-prislivyiv-anglijskoju-movoyu/> (дата звернення 20.11.24).

155. Топ 100 найважливіших англійських ідіом, 2024. URL : <https://www.englishdom.com/ua/blog/top-100-samix-vazhlivix-anglijskix-idiom/> (дата звернення 18.11.24).

156. 33 популярних англійських прислів'я, які варто вивчити і використовувати, 2024. URL : <https://buki.com.ua/news/33-populyarnykh->

anhliyskykh-pryslivya-yaki-varto-vyvchyty-i-vykorystovuvaty/ (дата звернення 14.11.24).

157. 57 цікавих ідіом і приказок в німецькій мові, 2024. URL : https://deuschtrend.com/wp-content/uploads/2024/03/57-czikavyh-idiom-i-prykazok-v-nimeczkij-movi.pdf?srsltid=AfmBOopT1UrZ8g_NQpErUdopxCLyOfUUav-VJqge1YvoaEhszHCrN2Av (дата звернення 12.11.24).

158. 70 англійських прислів'їв, які варто знати, 2020. URL : <https://dreamer.kiev.ua/70-angliiskyh-prisliviv/> (дата звернення 12.11.24).

ДОДАТОК 1

Англомовні ідіоми та їх українські відповідники

English	Українська
1. <i>To have bigger fish to fry</i>	Мати більші важливі справи
2. <i>To bring home the bacon</i>	Забезпечувати сім'ю, бути годувальником
3. <i>To be as cool as cucumber</i>	Бути дуже спокійним, врівноваженим
4. <i>To be in hot water</i>	Бути в складній ситуації
5. <i>To have pie in the sky</i>	Мати порожні мрії
6. <i>To be easy as pie</i>	Бути легше простого
7. <i>To make yourself at home</i>	Відчувати себе як вдома
8. <i>To have homesick</i>	Сумувати за домом
9. <i>To tell home truth</i>	Говорити гірку правду
10. <i>To be once in a blue moon</i>	Щось, що дуже рідко відбувається
11. <i>To spill the beans</i>	Розповісти секрет
12. <i>To have the elephant in the room</i>	Мати великі проблеми
13. <i>To eat one's words</i>	Взяти слова назад
14. <i>To eat crow</i>	Покаятися, визнвши провину
15. <i>To be eager beaver</i>	Трудоголік, дуже старанний співробітник
16. <i>To have the gift of the gab</i>	Володіти підвішеним язиком
17. <i>To cost an arm and a leg</i>	Дуже дорого коштувати
18. <i>To hit the nail on the head</i>	Потрапити в саму точку
19. <i>To feel under the weather</i>	Захворіти
20. <i>To sell smb. out</i>	Видати секрет, наябедничати
21. <i>To cry wolf</i>	Кликати на допомогу
22. <i>To blow smoke</i>	Брехати та перебільшувати, щоб бути краще, ніж насправді

<i>23. To let the chips fall where they may</i>	<i>Дозволити трапитися якій-небудь дії, ситуації</i>
<i>24. To go cold turkey</i>	<i>Різко кинути шкідливу звичку</i>
<i>25. To face the music</i>	<i>Відповісти за свої дії</i>
<i>26. To go extra mile</i>	<i>Зробити все можливе, щоб досягти мети</i>
<i>27. To pull yourself together</i>	<i>Нормально себе вести, заспокоїтися</i>
<i>28. To leave no stone unturned</i>	<i>Докласти всіх зусиль, щоб досягти мети</i>
<i>29. To pound the pavement</i>	<i>Бути в пошуку роботи</i>
<i>30. To ring a bell</i>	<i>Бути чимось знайомим</i>
<i>31. To blow off steam</i>	<i>Випускати пар</i>
<i>32. To look like a million dollars / bucks</i>	<i>Мати відмінний вигляд</i>
<i>33. To be born with a silver spoon in one's mouth</i>	<i>Народитися в заможній родині</i>
<i>34. To break the bank</i>	<i>Збанкрутувати, розоритися</i>
<i>35. To live hand to mouth</i>	<i>Жити від полочки до полочки</i>
<i>36. To be as genuine as a three-dollar bill</i>	<i>Бути несправжнім</i>
<i>37. To keep your chin up</i>	<i>Тримати вище ніс!</i>
<i>38. To find your feet</i>	<i>Встати на ноги</i>
<i>39. To be couch potato</i>	<i>Бути лежнем</i>
<i>40. To eat like a horse</i>	<i>Їсти як слон</i>
<i>41. To be a smart cookie</i>	<i>Бути розумною людиною</i>
<i>42. To buy a lemon</i>	<i>Здійснити жахливу покупку</i>
<i>43. To have a sweet tooth</i>	<i>Бути ласуном</i>
<i>44. To make waves</i>	<i>Порушити спокій</i>
<i>45. To go with the flow</i>	<i>Плисти за течією</i>
<i>46. To be lost at sea</i>	<i>Бути в розгубленості</i>

<i>47. To make a mountain out of a molehill</i>	<i>Робити з мухи слона</i>
<i>48. To let the dust settle</i>	<i>Дозволити вицухнути пристрастям</i>
<i>49. To be between a rock and a hard place</i>	<i>Вибирати з двох зол</i>
<i>50. To beat around (about) the bush</i>	<i>Ходити вокруг да около</i>

ДОДАТОК 2

Англомовні прислів'я та їх українські відповідники

English	Українська
51. <i>A bird in hand is worth two in the bush.</i>	<i>Краще нині горобець, ніж завтра голубець.</i>
52. <i>Absence makes the heart grow fonder.</i>	<i>Розлука посилює любов.</i>
53. <i>Actions speak louder than words.</i>	<i>Не поспішай язиком – поспішай ділом.</i>
54. <i>All good things come to an end.</i>	<i>Все хороше колись закінчується.</i>
55. <i>All's well that ends well.</i>	<i>Добре те, що добре закінчується.</i>
56. <i>Always put your best foot forward.</i>	<i>Завжди показуй себе з кращої сторони.</i>
57. <i>An apple a day keeps the doctor away.</i>	<i>Часник сім хвороб лікує.</i>
58. <i>Appearances are deceptive.</i>	<i>Зовнішність оманлива.</i>
59. <i>Beauty is in the eye of the beholder.</i>	<i>Краса — в очах того, хто дивиться.</i>
60. <i>Best things in life are free.</i>	<i>Найкращі речі в житті безкоштовні.</i>
61. <i>Clothes do not make the man.</i>	<i>Не одяг красить людину, а добрі справи.</i>
62. <i>Curiosity killed the cat.</i>	<i>Багато будеш знати – скоро постарієш.</i>
63. <i>Don't count your chickens before they hatch.</i>	<i>Не кажи гоп, поки не перескочиш.</i>
64. <i>Don't judge a book by its cover.</i>	<i>Не суди книгу за її обкладинкою.</i>
65. <i>Easy come, easy go.</i>	<i>Легко прийшло, легко пішло.</i>
66. <i>Every cloud has a silver lining.</i>	<i>Немає лиха без добра.</i>
67. <i>Fight fire with fire.</i>	<i>Клин клином вибивають.</i>
68. <i>Fortune favours the brave.</i>	<i>Вдача любить сміливих.</i>

69. <i>Good things come to those who wait.</i>	<i>Добре стається з тими, хто вміє чекати.</i>
70. <i>Hope for the best, prepare for the worst.</i>	<i>Сподівайся на краще, готуйся до найгіршого.</i>
71. <i>If it ain't broke, don't fix it.</i>	<i>Якщо не поламане — не чини.</i>
72. <i>Ignorance is bliss.</i>	<i>Менше знаєш — краще спиш.</i>
73. <i>It's not over till it's over.</i>	<i>Борися до кінця.</i>
74. <i>Let sleeping dogs lie.</i>	<i>Не буди лиха, поки лихо спить.</i>
75. <i>Let's cross that bridge when we come to it.</i>	<i>Не забігай поперед батька в пекло.</i>
76. <i>Money doesn't grow on trees.</i>	<i>Гроші не ростуть на деревах.</i>
77. <i>Money talks.</i>	<i>Де гроші говорять, там правда мовчить.</i>
78. <i>Necessity is the mother of invention.</i>	<i>Голота на вигадки хитра</i>
79. <i>Never put off until tomorrow what you can do today.</i>	<i>Не відкладай на завтра те, що можна зробити сьогодні.</i>
80. <i>No news is good news.</i>	<i>Відсутність новин — це хороші новини.</i>
81. <i>No pain — no gain.</i>	<i>Гірка праця, та хліб солодкий.</i>
82. <i>One man's junk is another man's treasure.</i>	<i>Що одному погода, то іншому негода.</i>
83. <i>Out of sight, out of mind.</i>	<i>Зникне з очей, зійде з думки.</i>
84. <i>Still waters run deep.</i>	<i>Тиха вода греблю рве.</i>
85. <i>The end justifies the means.</i>	<i>Мета виправдовує засоби.</i>
86. <i>The grass is greener on the other side of the fence.</i>	<i>Краще там, де нас нема.</i>
87. <i>The proof is in the pudding.</i>	<i>Не можна про щось судити, не спробувавши.</i>

88. <i>The road to hell is paved with good intentions.</i>	<i>Шлях до пекла вимощений благими намірами.</i>
89. <i>The show must go on.</i>	<i>Життя триває.</i>
90. <i>There is no time like the present.</i>	<i>Немає кращого часу, ніж зараз.</i>
91. <i>Two heads are better than one.</i>	<i>Голова – добре, а дві – краще.</i>
92. <i>What goes around comes around.</i>	<i>Як гукнеш, так і відгукнеться.</i>
93. <i>Where there's a will, there's a way.</i>	<i>Аби руки і охота, буде зроблена робота.</i>
94. <i>Where there's smoke there's fire.</i>	<i>Диму без вогню не буває.</i>
95. <i>While the cat's away, the mice will play.</i>	<i>Кіт за пліт, а миші в танець</i>
96. <i>You can't always get what you want.</i>	<i>Не може завжди бути по-твоєму.</i>
97. <i>You can't fit a round peg in a square hole.</i>	<i>Не допоможуть і чари, як хто кому не до пар.</i>
98. <i>You can't have your cake and eat it too.</i>	<i>Треба чимось жертвувати.</i>
99. <i>You can't teach an old dog new tricks.</i>	<i>Старого лиса не виманиш з лісу.</i>
100. <i>You reap what you sow.</i>	<i>Що посієш, те і пожнеш.</i>

ДОДАТОК 3

Німецькі ідіоми та їх українські відповідники

Deutsch	Українська
<i>101. Das ist mir Wurst</i>	<i>Мені все одно</i>
<i>102. Ich verstehe nur Bahnhof</i>	<i>Я нічого не розумію</i>
<i>103. Die Nase voll haben</i>	<i>Бути ситим по горло</i>
<i>104. Auf Wolke sieben sein</i>	<i>Бути на сьомому небі від щастя</i>
<i>105. Das Kind beim Namen nennen</i>	<i>Називати речі своїми іменами</i>
<i>106. Einen Bock schießen</i>	<i>Зробити помилку</i>
<i>107. Ins kalte Wasser springen</i>	<i>Пірнути з головою</i>
<i>108. Mit dem Kopf durch die Wand</i>	<i>Битися головою об стінку</i>
<i>109. Die Katze im Sack kaufen</i>	<i>Купувати kota в мішку</i>
<i>110. Das A und O</i>	<i>Найголовніше</i>
<i>111. Hals- und Beinbruch!</i>	<i>Бажаю удачі</i>
<i>112. Auf den Punkt bringen</i>	<i>Переходити до справи</i>
<i>113. Alles im Butter</i>	<i>Усе як по маслу</i>
<i>114. Etwas an die große Glocke hängen</i>	<i>Роздзвонити на весь світ</i>
<i>115. Ein dickes Fell haben</i>	<i>Бути товстошкірим</i>
<i>116. Den Teufel an die Wand malen</i> (намалювати чорта на стіні)	<i>Накаркати</i>
<i>117. Auf dem Holzweg sein</i>	<i>Бути на хибному шляху</i>
<i>118. Aus der Haut fahren</i>	<i>Лізти зі шкіри</i>
<i>119. Den Stier bei (an) den Hornern packen (fassen)</i>	<i>Узяти бика за роги</i>
<i>120. Aus einer Mücke einen Elefanten machen</i>	<i>Робити з мухи слона</i>
<i>121. Nach Spatzen mit Kanonen schießen</i>	<i>Стреляти з гармати по горобцям</i>
<i>122. Auf's Spiel setzen</i>	<i>Ставити на карту</i>

<i>123. Die Hände in den Schoß legen</i>	<i>Сидіти, склавши руки</i>
<i>124. Sich die Finger verbrennen</i>	<i>Обпектися (на чому-небудь)</i>
<i>125. J-m Steine in den Weg legen</i>	<i>Вставляти палиці в колеса</i>
<i>126. Das fällt mir wie ein Stein vom Herzen</i>	<i>У мене неначе гора з плечей звалилася</i>
<i>127. Er holt Bier</i>	<i>Він запропастився</i>
<i>128. Apfel braten</i>	<i>Бити байдики</i>
<i>129. Deutsch sprechen</i>	<i>Говорити ясно, зрозуміло, прямо</i>
<i>130. Der Hund des Gartners</i>	<i>Собака на сні</i>
<i>131. Es ist für ihn Luft</i>	<i>Він для нього не існує</i>
<i>132. J-n an die Wand drucken</i>	<i>Притиснути кого-небудь до стіни</i>
<i>133. Da lachen die Hühner</i>	<i>Курям на сміх</i>
<i>134. Jemanden an der Nase herumführen</i>	<i>Водити кого-небудь за ніс</i>
<i>135. Ins Gras beißen</i>	<i>Зазнати невдачі</i>
<i>136. Da steppt der Bär</i>	<i>Дуже весело</i>
<i>137. Um den heißen Brei herumreden</i>	<i>Уникати основної теми</i>
<i>138. Die Daumen drücken</i>	<i>Тримати кулаки</i>
<i>139. Auf dem Holzweg sein</i>	<i>Помилятися</i>
<i>140. Den Nagel auf den Kopf treffen</i>	<i>Влучити в саму точку</i>
<i>141. Das ist Jacke wie Hose</i>	<i>Не мати значення</i>
<i>142. Die Kirche im Dorf lassen</i>	<i>Залишатися реалістичним</i>
<i>143. Jemandem die Daumenschrauben anlegen</i>	<i>Закручувати гвинти</i>
<i>144. Auf großem Fuß leben</i>	<i>Жити на широку ногу</i>
<i>145. Kalter Kaffee</i>	<i>Застарілі новини</i>
<i>146. Den Löffel abgeben</i>	<i>Дуба дати</i>
<i>147. Schwein haben</i>	<i>Мати щастя, везіння</i>
<i>148. Perlen vor die Säue werfen</i>	<i>Розкидувати перли перед свинями</i>

<i>149. Das fünfte Rad am Wagen sein</i>	<i>Бути п'ятим колесом</i>
<i>150. Tomaten auf den Augen haben</i>	<i>Нічого не помічати</i>

ДОДАТОК 4

Німецькі прислів'я та їх українські відповідники

Deutsch	Українська
151. <i>Besser spät als niemals.</i>	<i>Краще пізно ніж ніколи.</i>
152. <i>Die Zeit heilt alle Wunden.</i>	<i>Час лікує.</i>
153. <i>Alles oder nichts.</i>	<i>Все або нічого.</i>
154. <i>Alles zu seiner Zeit.</i>	<i>Всьому свій час.</i>
155. <i>Viel Lärm und nichts dahinter. Viel Lärm um nichts.</i>	<i>Багато галасу даремно.</i>
156. <i>Das Leben ist kein Kinderspiel.</i>	<i>Вік прожити - не поле перейти.</i>
157. <i>Keine Leid ohne Freud'.</i>	<i>Немає лиха без щастя.</i>
158. <i>Viel lesen macht viel wissen.</i>	<i>Хто багато читає, той багато знає.</i>
159. <i>Zum Lernen ist keiner zu alt.</i>	<i>Вчитися ніколи не пізно.</i>
160. <i>Man lernt, solange man lebt.</i>	<i>Вік живи - вік учись.</i>
161. <i>Lerne was, so kannst du was.</i>	<i>Грамоти навчатися - завжди пригодиться.</i>
162. <i>Die Augen sind der Liebe Pforten.</i>	<i>Любов починається з погляду.</i>
163. <i>Der Liebe und dem Feuer soll man beizeiten steuern.</i>	<i>Любов не пожежа, займеться - не погасиш.</i>
164. <i>Liebe macht blind.</i>	<i>Любов сліпа.</i>
165. <i>Liebe und Verstand gehn selten Hand in Hand.</i>	<i>Любов перетворює розумних на божевільних.</i>
166. <i>Eine List ist der andern wert.</i>	<i>Наскочила коса на камінь.</i>
167. <i>Wer nicht mahlt, kriegt kein Brot.</i>	<i>Хто не працює, той не їсть.</i>
168. <i>Man empfängt den Mann nach dem Gewand und entläßt ihn nach dem Verstand.</i>	<i>Зустрічають по одягу, проводжають по розуму.</i>
169. <i>Ein Mann ohne Frau ist ein Baum ohne Laub and Zweige.</i>	<i>Чоловік без жінки, як хата без даху.</i>

170. <i>Wörter sind auch Schwerter.</i>	<i>Слово не стріла, а глибоко ранить.</i>
171. <i>Der Mensch ehrt den Platz, nicht der Platz den Menschen.</i>	<i>Не місце красить людину, а людина - місце.</i>
172. <i>Wer zuletzt kommt, sitzt hinter der Tür.</i>	<i>Хто пізно ходить, той сам собі шкодить.</i>
173. <i>Nie Narbe bleibt, auch wenn die Wunde heilt.</i>	<i>Ніщо не минає безслідно.</i>
174. <i>Am Neste kann man sehen, was für ein Vogel darin wohnt.</i>	<i>Яка хата, такі і господарі.</i>
175. <i>Not lehrt den Bären tanzen und den Affen geigen.</i>	<i>Біда всього навчить.</i>
176. <i>Ost, Süd, West - daheim ist's am best'.</i>	<i>У гостях добре, а вдома найкраще.</i>
177. <i>Rom wurde nicht an einem Tage erbaut.</i>	<i>Рим не один день будували.</i>
178. <i>Wer den Papst zum Vetter hat, kann leicht Kardinal werden.</i>	<i>Добре тому, в кого дядечко Папа Римський.</i>
179. <i>Er war in Rom und hat den Papst nicht gesehen.</i>	<i>Був у Римі, а Папу Римського не побачив.</i>
180. <i>Probieren geht über Studieren.</i>	<i>Краще один раз побачити, ніж сім раз почути.</i>
181. <i>Erst die Last, dann die Rast.</i>	<i>Зробив діло, гуляй сміло.</i>
182. <i>Guter Rat kommt über Nacht.</i>	<i>Ранок вечора мудріший.</i>
183. <i>Ein Wort, das dir entfliegen, fängst du nicht mehr ein.</i>	<i>Слово не горобець, випустиш - не піймаєш.</i>
184. <i>Der Reiche versteht den Armen nicht.</i>	<i>Ситий голодного не розуміє.</i>
185. <i>Wenn der Reiter nichts taugt, ist das Pferd schuld.</i>	<i>Поганому танцюристу штани мішають.</i>

186. <i>Sage mir, was du ißt, und ich sage dir, wer du bist.</i>	<i>Скажи мені хто твій друг, і я скажу тобі хто ти.</i>
187. <i>Schrei nicht: „Juchhe!“ bis du über den Zaun bist.</i>	<i>Не кажи гоп, поки не перескочиш.</i>
188. <i>Den Schuldigen schreckt eine Maus.</i>	<i>На злодієві шапка горить.</i>
189. <i>Besser der Spatz in der Hand als die Taube auf dem Dach.</i>	<i>Краще синиця в руках, ніж журавель в небі.</i>
190. <i>Alles hat ein Ende, nur die Wurst hat zwei.</i>	<i>Усе має кінець, тільки ковбаса має два.</i>
191. <i>Was der Mensch säet, das wird er ernten.</i>	<i>Що посієш, те й збереши.</i>
192. <i>Der Teufel ist nicht so schwarz, wie man ihn malt.</i>	<i>Не такий чорт страшний як його малюють.</i>
193. <i>Anderer Torheit ist deine Weisheit.</i>	<i>На чужих помилках вчаться.</i>
194. <i>Wer alles will, tut nichts recht.</i>	<i>За все береться, та не все вдається.</i>
195. <i>Wer kann Unglück gehabt hat, weiß von keinem Glück zu sagen.</i>	<i>Хто горя не бачив, той і щастя не знає.</i>
196. <i>Niemand weiß, wo ihn das Unglück trifft.</i>	<i>Ніхто не знає, де його лихо спіткає.</i>
197. <i>Den Freund erkennt man in Not.</i>	<i>Друзі пізнаються в скруті.</i>
198. <i>Einem geschenkten Gaul sieht man nicht ins Maul.</i>	<i>Дарованому коневі в зуби не дивляться.</i>
199. <i>Ein Unglueck kommt selten allein.</i>	<i>Біда не приходиться одна.</i>
200. <i>Der Mensch ist ein Gewohnheitstier.</i>	<i>Людина, яка живе звичайним, розміреним життям, швидко стає рабом своїх звичок.</i>